

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VIKTOR BRUUN
**MED STÆKKEDE
VINGER**

*

**MINDER
FRA SORØ AKADEMI**

**M.P. MADSENS BOGHANDEL
(RECHTWIG & TRYDE)
KØBENHAVN**

VIKTOR BRUUN
MED STÆKKEDE VINGER

VIKTOR BRUUN

MED STÆKKEDE
VINGER

M. P. MADSENS BOGHANDEL
(RECHTWIG & TRYDE)
KØBENHAVN MCMXXIII

KROHNS BOGTRYKKERI

Mine Studenterkammerater:

Pastor LOUIS BLAUENFELD,

Kaptajn LUDVIG DAHLERUP,

Redaktør MORTEN DREYER,

Landstingsmand, Overretssagfører MARIUS GODSKESEN,

Overretssagfører BØRGE JACOBSEN,

Kommunelæge ERIK LARSEN,

Overretssagfører MARCUS MATHIESEN,

Pastor LAURITZ MÜNSTER,

Professor ADOLF OPPERMANN og

and. polyt, Adjunkt EMIL WESCHE

tilegnes denne Bog i kammeratlig Hengivenhed.

FORFATTEREN

INDHOLD

	Side
I. Første Dag.....	15
II. Indenfor Murene	26
III. Friluftsliv og Sport.....	43
IV. Akademiet og Byen.....	68
V. Lærere og Elever	90
VI. Gymnasiet.....	111
VII. Den gamle Soraner.....	132

FORORD

Nærværende Bog er skrevet paa Grundlag af Forfatterens personlige Minder som Elev paa Sorø Akademi og Gymnasium fra Efteraaret 1872 til Sommeren 1879, da jeg 18 Aar gammel blev dimitteret som Student. Den er forsaavidt et Memoireværk af speciel Interesse for Soranere, men ved Siden heraf tilsigter den at yde et Bidrag i kulturhistorisk Retning ved Skildringen af det Niveau, hvorpaa en af Landets ældste og fornemste Skoler, det danske Eton, befandt sig i en Overgangsperiode mellem gammelt og nyt.

Perioden — der dog maa forlænges med de forudgaaende c. 10 Aar — var vistnok i pædagogisk Henseende den sørgeligste i Skolens hundredaarige Historie.

En af Grundene hertil maa søges i den forunderlige Magt en ældgammel »prestige«, rodfæstet gennem overleverede Forestillinger om svundne Tidens Glans, Finhed og Udmærkelse,

FORORD

kan udøve paa Sindene. Skønt Regeringen vidste fuld Besked om Tilstandene dernede, lod den den gamle Slendrian i System og Ledelse fortsætte sig Aar efter Aar trods alle Indberetninger, Klager og Rygter, og da Folkepartiet paa Rigsdagen fik fat i Sagen og drev sin Kritik saa vidt, at der stilledes Forslag om helt at ophæve Akademiet og oprette en Folkehøjskole i Stedet, modsatte det konservative Parti, indbefattet Ministeriet, sig af al Magt denne Plan, uden at Bevægelsen, hvad man skulde have formodet, gav Stødet til nogen Art af Udrensning eller forøget Kontrol, end sige til forbedrende Reforme.

Hovedskylden for denne Misère falder dog paa den øverste Ledelse af Anstalten. Aldrig nogensinde har vel et administrativt Misgreb dokumenteret sig stærkere, end da man betroede Ledelsen af en stor og vigtig Institution, hvoraf mangfoldige Menneskers fremtidige Ve og Vel afhænger, til en Mand, der vel teoretisk kunde siges paa en eminent Maade at passe til en enkelt Side af Virksomheden, men som i alle andre Henseender var komplet uduelig.

Den Mand, der engang i Begyndelsen af Tredserne blev kaldet som Rektor for Akademiet, havde udmærket sig som Videnskabsmand i klassisk Filologi og blev i Almindelighed betragtet som Madvigs fornemste Elev og

FORORD

Arvtager. Dette Fortrin i Forbindelse med Mandens Personlighed, hans fredsæle, milde, altid velvillige, altid for Udglatning og Forsonlighed fremfor Skarphed og Fordømmelse stemte Sind, var imidlertid det eneste gode, man kunde sige om ham. Paa ethvert andet Punkt viste hele hans Styrelse sig at være Indbegrebet af Svaghed, Slaphed, Ansvarsløshed, Fejghed og Skyden-fra-sig. Hans milde, overbærende Sind gjorde ham »elsket« af alle, Børn som Lærere. Som en Sol skinnede hans fyldige, rødmossede Ansigt evig over Anstalten. Den varmede, og man badede sig veltilfreds i dens Straaler. Men Velvære sløver, og ingen, eller ialtfald yderst faa, lagde Mærke til, at det kun var Façadeskin, eller forstod, at der trængtes til noget andet end denne passive Glød. Og imidlertid fuldbyrdedes Forfaldet. Skolen gled under hans »milde Haand« mere og mere fra at være en med Aand og Kundskaber fyldt Cisterne over til at blive en hul Tønde.

Det var et Sammentræf af de uheldigste Omstændigheder, der bevirkede dette: Systemet, Regeringen, som omtalt, og saa en Leder, der fuldstændig manglede psykologisk Sans, og, hvad værre var, efterhaanden som han mer og mer hensank i det fede Velvære af god Forplejning, rigeligt Otium, Lunhed, Tryghed og Hyggelighed, som hans Embedsgerning forskaffede

FORORD

ham, i hele sit »Virke«, der paa den Maade blev rent negativt, lod sig lede af selviske Hensyn til Fred og Ro i sin legemlige og aandelige Fordøjelsesproces — den første af disse stadig breddende sig paa den andens Bekostning —, som aldrig »nænnede at sige nej«, det gode Menneske, heldigvis aldrig »blandede sig i noget« som saa mange andre Vigtigpetere og Per Nittengryn og som, hvad der var det allerværste, lukkede sit »faderlige Øje« i ikke alene overfor Læreres vitterlige Uduelighed, men ogsaa overfor andre Skavanker, der vilde have faaet en ansvarsfuld Leders Øjne til at lyne og øjeblikkelig have sat hans Aktivitet i Gang for at faa Manden fjernet.

Ja, Lærerne, det er tungt at sige det, men vistnok aldrig har en »højere« Undervisning været betroet en Samling af gennemsnitlig saa mangelfuld Kvalitet. Naturligvis var der enkelte, der havde en Følelse af, at det var galt fat, og de søgte i Stilhed eller endog ordlydt at stritte imod den vilde Deroute, men ak, det blev som en Kedel varmt Vand kastet i Ishavet, et Raab ved et Vandfald mod Regeringens overmægtige Holden Haand over System og Leder.

Hvad Undervisningen angaar, var Systemet paa Sorø Akademi i det store og hele hverken bedre eller værre end den paa den Tid i alle Landets Skoler, lærde som andre, herskende

FORORD

formale og skematiske Indpodnings-Metode, og der er forsaavidt ingen Grund til at drage særlig til Felts mod denne Anstalt*).

Noget lignende gælder derimod ikke den anden Hovedside af Skolens Program: »Opdragelsen«. Her bliver en objektiv Skildrer nødt til at skyde med skarpt, thi her var Fejlene saa store, at Skolens Titel, hvori denne Hovedside fremhæves, ligefrem maa kaldes »falsk Reklame«.

Opdragelse? Ja, det kommer unægtelig an paa, hvor meget eller hvor lidt man lægger ind i dette Begreb, men hvis man blot derved forstaar en moralsk Bestræbelse for at fremelske alle gode og underkue alle slette Anlæg og Spirer hos den Unge, saa var den Metode, man benyttede sig af hertil: en slet kontrolleret Kasertering af henved halvandet Hundrede Dreng af enhver Alder og med alle Slags Naturer under Frihed til at skalte og valte i deres indbyrdes Forhold, som de lystede, unægtelig ikke indlysende god.

Nutiden har indset dette og har forlængst afskaffet denne tøjlesløse »Promiskuitet«. Man ved nu, at det ikke paa nogen Maade gaar an

*) Professor Kroman har engang bidende symboliseret dette de lærde Skolers Undervisningssystem, før Reformerne kom, i et Slags Bogstavrim: De 3 store L'r: Latin — Lektier — Lærdom.

FORORD

at forudsætte andre psykologiske Faktorer for »bedre Folks Børn« end for »fattige« eller for forsømte, vanrøgtede, endog forbryderske Børn, man ved, at Børn er Børn, ligegyldig fra hvilke Samfundslag de stammer, at de alle er uden medfødt Moral, at de er impulsive og hæftige i Følelser, eftergivende for Indskydelser, uhyre paavirkelige af Fristelser og udsatte for at blive Ofre for enhver Slags Suggestion, Sympati og Efterligning, og man ved endelig, at de daarlige Naturer, ja selv en enkelt saadan, ved en sjælelig Smitte kan have en skæbnesvanger Indflydelse paa sine Omgivelser.

Frederiksberg i September 1923.

VIKTOR BRUUN

I.

FØRSTE DAG

Hvor var alt dog imponerende stort og fremmedartet for den lille 11-aars Purk den første Morgen i de nye Omgivelser. Endnu igaar havde han følt sig svøbt ind i Hjemmets milde, bløde Hygge som et forkælet eller ialtfald kært lille Væsen, og nu var han mange, mange Mile derfra paa et Sted, hvor han syntes, han svandt ind til det bare intet. Han var pludselig kastet midt ind i en stor, ny Verden og stod her hjælpeløs og forstumlet, uden Ly og Beskyttelse, men dog en lille Smule nysgerrig og forventningsfuld, omgiven af nye, forunderlige Ting og Skikkelser, hvorhen han vendte Øjet.

Hvad havde han ikke allerede oplevet, siden han igaar kom med Aftentoget og sammen med en Skare andre fra Sommerferien hjemvendende Elever var draget den lange Vej fra Sta-

FØRSTE DAG

tionen op til Akademiet? Det hele stod for ham som en forvirret Drøm: Ankomsten til den mægtige, mørke Bygning, der slugte ham og de andre som et Eventyrslot, Marschen henad kolde, genlydende Stengange og opad en Uendelighed af Trapper øverst op til en forvirret Samling af Kamre paa begge Sider af en lang, lang Gang, Præsentationen for en Lærer, der gik omkring med en Liste i Haanden med en Flok Drenge om sig, og af hvem han fik anvist et Kammer og et Skab til at hænge sit Tøj i, Tummelen omkring ham, Travet, Raabene, Snakken, Latteren, Spørgsmaalene og Vittighederne. Og saa endelig Sengescenen paa den ene af de to store Sovesale med sin Labyrinth af Senge, hvor han fandt sin ved Hjælp af velvillige Anvisninger og en Seddel hæftet paa Hovedpuden og begyndte at klæde sig af.

Det var især denne Scene, der havde ført hans bløde Barnesjæl ud paa gyngende Grund og skræmmet hans Fantasi ved nye, mægtige Indtryk, thi her stilledes han for første Gang Ansigt til Ansigt med det mest imponerende, der endnu var mødt ham: »De Store«.

Allerede denne Aften blændedes han af den ufattelige legemlige og aandelige Overlegenhed, der udstraalede fra disse ophøjede Væsner, og han følte instinktmæssig, at her var det centrale i den nye Tingenes Tilstand, den egentlige Magt

FØRSTE DAG

i Tilværelsen, Genstanden for Frygt og Ærbødighed, Maalet for Efterlignelse, mod hvilket ethvert andet Fænomen, selv Rektor og Lærere, syntes ganske ubetydeligt, ufarligt og interesseløst.

Han var egentlig ikke bleven unaadigt modtaget af dette høje Kollegium, men kun sammen med nogle andre »Bær« studeret, kritiseret og vurderet ikke ulig en Plag paa et Hestemarked af Prangerne. Saa var han bleven proppet med en Række Formaninger og Leveregler, hvoraf han ikke havde kaperet Halvdelen, da Jargonen var ham uforstaaelig og den anvendte ironiske og ekscentriske Udtryksform ham ubekendt, men som hovedsagelig havde drejet sig om, at han fra nu af var et elendigt Frø af en Slave, der ikke alene havde en guddommelig Pligt til efter Evne at befordre al timelig Velværd for sin Kammerduks, der var ham i Faders Sted, og foregribe ethvert af hans sinds svage Ønsker, endnu inden det var udtalt, men at han ogsaa maatte stille sine Ben, hvor ufuldkomne og skæve, de end var, til Disposition for enhver stor Elev, der i Vældighedens Navn ved Indkøb af et Fjerdingspund Tonnenboier eller for fire Skilling Heste-Skraa vilde støtte den nedblomstrende Forretning, hvormed »Binderen« søgte at tage Livet af Kælling og fem snottede Unger. Saa kom der noget om »Tjør-

FØRSTE DAG

nen« og »Snyderne« (b: Rektor og Lærerne), hvis Lærervirksomhed var indhyllet i Dumhedens og Halvidiotiens haabløse Mørke, og hvis Privatliv bestod af en Række Forbrydelser og Laster, og endelig indprentedes der ham nogle moralske og praktiske Leveregler, hvoraf han opfattede det fortjenstfulde i at dukke sig om Søndagen lige foran Indgangen til Kirken og smutte væk, hvis en stor Elev havde Brug for ham til at bringe Kartoffler og Drikkevarer ud til en »Hytte«, han havde i Skoven, det praktiske i at danse fire Danse med »Morten«s Datter, trods det at hun stødte, var tredve Aar og let skeløjet, da han paa denne forholdsvis nemme Maade kunde erhverve sig et konstant Ug i Naturhistorie for hele Aaret, hvad enten han kunde eller ikke kunde sin Lektie, og endelig nogle kulinariske Vink, der gik ud paa det nedværdigende i overhovedet at lægge Mund eller Tænder til Økonomens udpinte, ufordøjelige og sundhedsfarlige Hundeæde, hvis Forbryderiskhed kulminerede i Tirsdagens Døden medførende Menu: Negerkød (b: kogt Kalvekød) med Kokasse (b: Syre).

Endelig havde han allernaadigst faaet Lov til at kravle i Seng. Træt og forstumlet, som han var, længtes han efter Hvile, men hvorfor blev man ved at beglo ham, og hvad var det, der syntes at more dem saa storartet, medens de

grinende fulgte hans Sengegang? Det undrede og generede ham mere end bærede ham. Først da han en Tid lang, mer og mer modløs, tilsidst næsten grædefærdig, navnlig da Jubelen steg, havde arbejdet paa at befri sine Ben for noget i høj Grad indviklet, der var sket med hans Lagen — han fik senere at vide, at det hed en »Pose« — gik Gaaden op for ham. Op maatte han igen og rede sin Seng om. Interessen fra de andres Side slappedes for denne Gang, og han kom endelig til Hvile. Men Søvnens kom ikke straks. Det uvante Lampelys, de hendøende Samtaler, Aandedragene, Hosten, Uroligheden og Søvnnetalen fra de mange Senge omkring ham holdt ham vaagen. Tilsidst faldt han dog i Søvn midt under en vemodsfuld Tankeudflugt til og en stille Hulken over sin lille lune, forladte Seng derhjemme og Moders milde, dæggende Haand.

Og hvilken Opvaagnen om Morgenen! Han var faret op med et Sæt og helt ud paa Gulvet ved den forfærdelige Lyd af en mægtig Klokke, som Armen af en usynlig Mand stak indenfor Døren og bevægede op og ned. Hvor var hans Klæder? Bare han kom tidsnok, saadan som de kaldte!

Men hvor forbavset var han ikke bleven, da han saa', at det blot var hos de nye Drenges hist og her, at en lignende Virkning sporedes,

FØRSTE DAG

medens hele Resten blev liggende aldeles uforstyrret eller højst vendte sig i Sengen og mumlede lidt for derefter at tage den sidste Draabe af Søvnens Sødme med. Forfærdet ventede han allerede et endnu mægtigere Alarmapparat sat i Virksomhed, da han opdagede, at en helt anden Vækkelsesmetode allerede var i Gang. Uden at han havde lagt Mærke dertil, var en Mand lydløst gledet ind ad en Sidedør og bevægede sig mellem Sengene. Det var den løjerligste Figur, han endnu havde set, og det faldt ham ikke ind efter sine hidtidige Erfaringer om Pædagoger at bedømme ham som Lærer. Indhyllet i en sort Slængkappe og med Hat paa Hovedet skred en lille, kort Skikkelse Salen rundt i et Tempo som en optrukket Automat og med et fuldstændig stivnet eller indædt forbitret Udtryk i sit skæggede Ansigt. Nej, det maatte være en Skolepedel eller lignende, der hadede sin Tjeneste med alt dens Besvær, en Slags Morgen-Profos, der skulde aabne Dagen med at give Drengene en Tugt mod blødagtige Vaner, ellers kunde han da ikke vække dem paa en saa ekscentrisk og barbarisk Maade. Han hverken kaldte paa eller pirrede ved den sovende, men nøjedes med under sin Vandring ved et rask Tag at rykke Pudsen bort under hans Hoved og kaste den ovenpaa hans Ansigt.

Al Aftenens og Morgenens Mismod og Be-

FØRSTE DAG

klemthed forsvandt dog senere paa Dagen, der som første Skoledag var en halv Fridag, og som han anvendte til at bese Byen og den nærmeste Omegn. Paa den dejlige Sommerdag tog alt sig ogsaa anderledes ud end i den foregaaende Aftens Skummelhed og forjagede Hurlumhej, og lyse, glade Stemninger drog ind i den let bevægelige Barnesjæl.

Dér laa Akademiet som et prægtigt Palads, fornemt og hvidt, med den mægtige Stentrappe op til den aabentstaaende Vestibule og med de stolte Guldbogstaver »Academia Sorana« skinrende i Solglansen. En kildrende Fornemmelse af at være rykket op i en højere Sfære ved at have Plads i saadan en Bolig betog ham.

Dér laa Kirken, adskilt fra Akademiet ved den brede Fratergaard, og derovre Rektorboligen og bagved den Gymnasiet.

Gymnasiet! Hvor lyttede han ikke andægtig til den lidt ældre Elevs Beretning om dette Frihedens Asyl midt i det øvrige Slaveri, dette Arnested for Aandsfrihed, Trods og Overmod, og da han i sin barnlige Enfoldighed stod stille og maabende gav sig til at betragte en Gruppe af disse Gudernes Yndlinge, Gymnasiasterne, der dasede eller diskuterede under den store Ahorn med en Utvungenhed og Overlegenhed, der stod i omvendt Forhold til deres forlæste Drengensigter og skurrende Overgangsstem-

FØRSTE DAG

mer, men i lige Forhold til deres Slaabrokke og lange Tobakspiber, og en af dem ved Synet af ham teatralisk slog ud med Haanden og deklamerede: »Jam tener adsuevit munera velle puer«*), efterfulgt af en skraldende Latter fra de andre — da skyndte han sig beskæmmet bort, men tillige stolt over, at denne Noblesse virkelig var hans Medelever, som han ovenikøbet turde sige Du til.

Derefter gik Turen ad Klosteralléen med de toppede Brosten og Lygterne ophængt i Kæder mellem de ærværdige Træer ned gennem Klosterporten, uden at denne ærværdige Fortidslevning dog pirrede hans historiske Sans, eftersom han endnu ingen saadan havde, ligesaa lidt som det forargede ham, at »Saxos Celle« var profaneret ved at indtages af en ældre Dame, »Klostersidse« kaldet, der her havde indrettet et Refektorium med Sukkergodt, Æbler m. m.

Videre drog man gennem Byen, hvis Monument-Pragt, repræsenteret af Frederik den VII's tykmavede Statue paa Torvet, og Arkitektur-Nydelse, repræsenteret af det diminutive Raadhus, kun opvakte en forbigaaende Interesse hos ham i Sammenligning med Næringslivets Spidser og Udvækster fra »Haabet« (Ho-

*) »Nu vil endog den spæde Dreng have Gaver.«

Tibul,

FØRSTE DAG

tellet), »Binderen« (Tobakshandleren) og »Jomfruen« (Konditoren) til »den sorte Mær«, en i en Sidegade boende Marskandiser- og Pantelaarske, hos hvem mangan en Vest eller et andet nogenlunde undværligt Klædningsstykke blev omsat i klingrende — Kobber.

Saa svingede Vejen, efterat de sidste Udløbere af Huse fra Byen var passerede, til venstre nedad Slagelsevejen til Kongebroen med den berømte Udsigt henover de to Søer Sorø- og Pedersborg Sø, der tilligemed Tuel Sø og det store, om Vinteren oversvømmede, Engdrag Flommen danner den »Ø«, hvoraf Byen har faaet Navn.

Allerede ved hans første Bekendtskab hin Dag med Søen nedlagdes Spiren i ham til hans »Soranisering«. Nedom »Skjoldet« førte man ham, hvor Stien gik under Træer langs Stranden. Flokke af Elever kom hvert Øjeblik imod dem paa Vej omkring Søen, og andre havde slaaet sig ned paa Skrænten, dasende i Græsset, tumlende sig i Leg med Bukkespringen, Brydekampe og Træklatring eller med Opsamlen af Stene, Muslinger og andre Søprodukter langs Bredden, med Smut- og Væddemaalskasten henover Vandet o. s. v. Et Sted, hvor Siv og andre Vandplanter ganske var forsvundne, og hvor Kantningen af Smaasten erstattedes af den blødeste Sandbund, der strakte sig langt ud i

FØRSTE DAG

Søen, herskede det kaadeste Badeliv. Ude i Vandet boltrede solbelyste, hvide Drengeliger sig, hoppende, svømmende og dykkende i dyrisk Velvære under den bagende Sol og Søens lune, bløde Omfavnelser, medens andre løb fra og til eller klædte sig af og paa inde paa Bredden — alt under Latter, Raab, Sang, Drillerier, Skældsord, Smaatjat og Vandsprøjt. Det hele var en herlig Naturscene, der mest af alt mindede om en Sværm Fugle, der paa en hed Dag under Kvidren, Basken med Vinger og Flyven i Totterne paa hinanden bader sig i en Vandpyt, med Tilhold i et nærliggende Træ, hvor Afpudsningerne og Rekreationen efter Badet foregaar.

Da den lille Elev hin Dag vendte hjem efter sin første Spadseretur i Omegnen, havde Søens Genius allerede kysset ham paa Panden, og i hans Hjerte var nedlagt den Spire, hvorefter fremstod hans livsvarende Soranersjæl. Han var ikke mere den forskræmte Kylling fra i Morges, han havde gjort Bekendtskaber, var indviet i utallige Mysterier, Vaner og Traditioner og kunde allerede forstaa, om end ikke fuldtud udtrykke sig i den ejendommelige, nedarvede Slang, der fødes paany paa hver Soranerdrengs Læber fra det Øjeblik, han betræder den klassiske Jordbund, selv om han i Ferien havde maattet lempe sit Sprog efter almindelige højdanske Former.

FØRSTE DAG

Hans Akklimatisering var begyndt, men bestod rigtignok endnu af et saa tyndt Lag Fernis, at han brast i Graad og vilde reklamere sin Ejendomsret ved Synet af Kammerduksen, der ugenert gjorde sig tilgode af den Pose Kager og Slik, som Moder havde stukket ned i hans Kuffert. Heldigvis for ham var det en Tradition saavidt muligt at være overbærende mod de nye, der forsyndede sig, og hellere belære end straffe dem. Følgelig nøjedes den store, trods sin dybe Krænkelser, med at holde et lille moralsk Foredrag for ham om hans Misforstaaelse af Situationen, da det netop var baade ærefuldt og økonomisk gavnligt for ham, at han (Kammerduksen), hans fremtidige Forsorg og Støtte, overtog Omsorgen og Ansvaret for hans jordiske Gods, samtidig med at han som Tegn paa sin Naade og sin forstaaende Hensynstagen til en forkvaklet og blødagtig Opdragelses Følger overlod ham to af hans egne Kager til fri Raadighed. Havde det været en ældre Elev, der havde begaaet en saadan Formastelighed, vilde Døden under martrende Pinsler have været ham vis, eller ialtfald en hurtig og pinlig Retsforfølgning, indbefattet »Krukkenødder«, »Haandmanchetter«, »Armlæder« og efterfølgende Skabsarrest paa ubestemt Tid.

II. INDENFOR MURENE

Haard og bitter kunde Tilværelsen forme sig for den lille Elev, der i Halvfjerdserne arbejdede sig gennem Skolens Afdelinger fra Forberedelsesklassen til sjette Klasse, den øverste paa Akademiet og derfra til Gymnasiet.

»Sorø lærde Skole og Opdragelsesanstalt« var Institutionens officielle Titel, dens Ry var ældgammelt og grundfæstet, der stod en Glorie af Prestige om dens slotlignende Hus med den stolte Inskription skinnende fra Frontespicen, og der ombølgede den en Pastiche-Duft fra minderige Traditioner om Kloster og Adel. Alt det bevirkede, at Skolen i det almindelige Omdømme blev anset for den »fineste« af alle Landets Skoler.

Det var Blændværk det Hele, en glansfuld ydre Skal, der dækkede et indre Forfald, som naar et æntikt Møbels rigt forsirede Overflade skjuler et Ormenes Hærværk.

INDENFOR MURENE

Skolen var stivnet i Tradition, den levede paa glørværdige Fortidsminder, men indenfor Murene rugede endnu en dump, lummer Essens af Aanden fra Klosterskole og ridderligt Akademi, som forhindrede den nye Luftning fra den moderne Pædagogik i ret at trænge igennem.

Baade i Undervisning og i Etik var alt i Stagnation, Skolen blev ledet efter Principer fra det 18de Aarhundrede. Selv saa gamle pædagogiske Ideer som Pestalozzis og Frøbels havde endnu ikke faaet Grundfæste, og om hele den da begyndte Reformbevægelse for Opdragelsen anede man intet.

Undervisningen var i ganske overvejende Grad død, upraktisk Lærdom, nedstammende i lige Linie fra den middelalderlige Skolastik; enhver frisk Luftning, der udefra kunde bringe Bud om nye kulturelle og andre Rørelser i Tiden, blev omhyggelig stængt ude, intet maatte bringe Uro i det herskende System: spidsfindig Lærdom, mekanisk proppet ind ved Lektier. (Se herom nærmere nedenfor i Kapitlet om Lærerne.)

Forsaavidt var Ledelsen »fast« nok, men Periodens Holdnings- og Principløshed kom ret tilsyne i det moralske Tilsyn.

»Opdragelse« betyder i vid Forstand Ledelse af de Unges Sjæle ved Indprentning af moralske Lærdomme, men intet af det, der dengang blev

INDENFOR MURENE

foretaget fra Lærernes Side i denne Henseende, fortjener at henføres under denne vide Ramme. En almindelig Skoledisciplin, en Kontrol med Lektielæsning (∩: Indespærring for at lære Lektier), lidt Lovsang om Morgenens (10 Minutter), en Bordbøn ved Middagen (Genstand for Afhaspning og Parodiering) samt en tvungen Kirkegang om Søndagen (forhadet og Genstand for Skulkning), det var bogstavelig alt. Iøvrigt var Systemet præget af et eneste stort »laissez-aller«, det vil sige en Overholdelse af visse ydre, formelle Pligter og Regler, men ellers en eminent Ligegyldighed for, om eller hvorfra den Unge kunde hente sig den fornødne moralske Ballast.

Det syntes næsten, skønt jeg intetsomhelst ved derom, at en bestemt Idé om »Børns indbyrdes Selvopdragelse« eller lignende bevidst blev praktiseret, thi alt var direkte lagt an paa noget saadant: den gennemførte pêle-mêle af store og smaa paa Sovesale, ved Maaltider og paa Kamrene, hvor end ikke to af samme Klasse nogensinde var sammen, og hvor den ældste, Kammerduksen, ligefrem var udstyret med legal Myndighed over de andre, som saa kunde tage sig Regres hos den yngste, Kammerfuksen, alles Slave. Hvis dette var Tilfældet, var det atter et Vidnesbyrd om, i hvor høj Grad Institutionen »hvilede paa sine Laurbær«, thi de Le-

dende kunde umuligt være uvidende om, at et System som dette, baade psykologisk og praktisk set, maatte føre til højst negative Resultater.

Børn har ingen medfødt Moral, og den, de sukcessivt erhverver sig i Hjemmet og i Skolen, er kun en tynd Fernis, der meget hurtigt slides af ved Berøring med andre Drengene, navnlig da under en kontrolløs Kasertering som den, der da fandt Sted, hvor Suggestion, Sympati og Efterlignelse spiller en saa mægtig Rolle.

Det var en ganske ejendommelig Art Moral- og Æreslov, der var gængs blandt Eleverne. Lærdommen i Skolen gav Udsyn og Tanker om eget Værd, og man var jo fra gode Hjem, som man stadig stod i Forbindelse med i Ferier og gennem Breve, saa man vidste da for Pokker nok, hvad der sømmede sig vordende gentlemen, og hvad der gjorde Standen Skam. Men Ulykken var, at de uudviklede Begreber lagde altfor megen Vægt paa den ydre Anstand og »Akademiets Ære«, for Krænkelser af hvilken der var indført højst drakoniske Straffebestemmelser i den uskrevne Lov, medens paa den anden Side mange Synder, som, set fra voksne Menneskers Synspunkt, vilde være temmelig blamerende, her blev betragtede som ganske uskyldige, morsomme eller endogsaa fortjenstfulde, vel at mærke, naar de kunde foretages,

INDENFOR MURENE

uden at den profane Yderverden fik Indblik deri, og »Æren« altsaa blev reddet.

Saaledes var det f. Eks. i høj Grad anbefalelsesværdigt at snyde sig Klippepenge til ved at lade en Kammerat med en almindelig Saks afkorte Lokkerne — en meget farlig Sport paa Grund af et skamferet Hoveds aabenlyse Selvangivelse—, og det var ligeledes en ikke blot tilladelig, men endogsaa nærmest beundret »heroisk« Handling at stjæle Kartoffler paa en Mark til Smaus i »Hyttten« ude i Skoven, eller Æbler og Vindruer i Akademihaven lige for Næsen af Havekarlen »Haltefanden«, der vel i Munden var som et ondt Uvejr, men som paa Grund af den i Øgenavnet liggende Legemsfejl som forfølgende Fjende henregnedes til det absolut foragteliges Kategori. Alt det og meget andet, som i de Voksnes Samfund og Straffeloven stemples som vanærende Forbrydelser, blev her gennem Selvopdragelsens Kodex ophøjet til Dyrer, saalænge det særlig aggraverende Moment ikke forelaa, thi da forandredes Situationen brat. Gud naade den, der rapsede paa et Marked, selv om det kun var et Æble — det var at gøre sig gemen, at stille sig i Klasse med Læredrenge og Plebejerbørn, og det blev straffet ubønhørligt med Pisk.

En saadan Afstraffelse foregik altid paa et bestemt Sted ude i Skoven. To af de store førte

i Forvejen Misdæderen herud, Resten indfandt sig derefter og konstituerede sig som Domstol. En kort Rettergang blev holdt, hvorunder de fældende Beviser blev foreholdt Ugeringsmanden. Derefter blev en Profos udnævnt, og hvad enten domfældte bad for sig eller, hvad der var det almindeligste, da det andet forværrede Straffen, holdt sig tapper, blev Straffen eksekveret med Stok eller Livrem.

Engang hændte det, at Delinkventen midt under Eksekutionen rev sig løs og som et forvildet Dyr løb gennem Skoven og udover Flommen, efterfulgt af hele Kobbelet, da man havde sundet sig lidt ovenpaa Forskrækkelsen. Men saa stærk var den jagedes Angst, at han løb fra dem, svømmede over den store Flomgrøft og forsvandt i Krattet paa den anden Side uden at blive indhentet. Mens de andre gennemsøgte Krattet paa Kryds og tværs, var den lille jaget videre, havde naaet Stationen, løst Billet og med det første Tog taget til København, hvor hans Forældre boede.

Det blev en slukøret Hjemkomst for de nu noget mindre »store« Dydshaandhævere, der maatte indberette Begivenheden. Udover lidt Stuearrest medførte denne dog ikke videre Følger for nogen. Det gik paa Systemets Kappe.

En anden Gang havde en Del smaa Elever en Kristi Himmelfartsdag, paa hvilken det var

INDENFOR MURENE

tilladt at drage til Skovs i smaa Kompagnier, hvorhen man vilde, med Fødevarer for hele Dagen, i deres Uskyldighed og Lediggang skrevet deres Navne paa et Slags Monument eller Mindestøtte i Næsbyholms Park. Der stod i Forvejen Snese af Navne og Datoer, og hvis de havde indskrænket sig til en lignende Kortfattethed, havde de sikkert undgaaet de efterfølgende, rystende Begivenheder, men uheldigvis havde hver under sit Navn prentet med store Bogstaver »Sorø Akademi« — og dette var nok. Nogle store besøgte nogen Tid efter Stedet og gruedes ved Synet. En uhørt Skandale, en Skændsel for Akademiet! Dette maatte straffes, strengt straffes. Ved Hjemkomsten blev de andre store sat ind i Udaaden, hvis sorte Beskaffenhed forfærdede og oprørte dem, og i nogen Tid rugede man skummelt over Retfærdighedens Hævn. Saa faldt Slaget. En skønne Dag blev de intet anende smaa »tilsagte« til Møde i Skoven, og skønt de indfandt sig med ubestemte, bange Anelser, var de sig dog intetsomhelst ondt bevidst. Det blev en meget haard Afstraffelse, en Spidsrod mellem to Rækker store, der alle slog saa godt til, at Huden hang i Laser paa de maltrakterede.

Det værste ved denne Landsknægt- eller Condottière-Moral var, at den let udartede til Ekkentricitet og Tyranni. Det er et almindeligt

Fænomen blandt Mennesker, at den, der paa en eller anden Maade har Magt over andre, er tilbøjelig til at misbruge denne Magt ved at gøre ondt, og hos Børn er denne Tilbøjelighed endnu stærkere udviklet end hos voksne.

Allerede en lille Drengs Svaghed, Frygtsomhed eller Forkælethed opvækker ofte større Drenges onde Instinkter, og naar saa ovenikøbet saadan en lille Dreng til Stadighed flere Timer hver Dag er indespærret i Stue sammen med en stor, som har legal Myndighed over ham, som keder sig og har Lyst til at vise sig overfor andre, hvad Under da, at den store ofte her kan udvikle sig til en hel Nero paa den lilles Bekostning.

Det var et helt Martyrium et saadant lille Offer kunde udholde. Græde turde han ikke, før han var ganske alene ude i Skoven eller om Natten i sin Seng, og klage til Lærerne endnu mindre. Selv hans Breve til Hjemmet blev altid holdt, om ikke i optimistisk, saa dog i den indifferente og materielle Tonart og Udtryksform, som er smaa Drenges egen: »Kære Far og Mor. Jeg Skriver dette forat lade Eder hvide, at jeg har det Godt, jeg har faaet ug i Latin i denne Uge, og i Søndags var her Vanbal, hvor jeg Spiste en masse Kager, men paa Onsdag skal vi have Gaasesteg . . . o.s.v.«

Heldigvis plejede han forholdsvis hurtigt at

blive hærdet, og eftersom han blev det og kunde holde sig tapper, blev Medfarten mindre slem, men saalænge denne var paa sit højeste, kunde den være frygtelig, navnlig naar Kammerduksen var af et spøgefuldt og ekscentrisk Gemyt.

Det var saaledes et indgroet Dogme, at en saadan lille Dreng var »en beskidt Unge«, og det blev ofte taget i den Grad bogstaveligt, at en Kammerduks, naar han daglig gav Kammerfuxsen et i hans Øjne aldeles nødvendigt Kursus i at »faa paa To'sken« (en pædagogisk Besmykkelse af rene Voldslysters Tilfredsstillelse), kunde trække »hvide« Glacehandsker (brugt paa utallige Baller) paa for ikke at besmitte sine Hænder, der som Regel ikke var renere end Handskerne, ved Berøringen af dette Kryb.

Blandt andre Pudsigheder kunde han, naar Offeret efter en særlig haard Omgang lod sine Taarekilder flyde rigeligere end behageligt var at høre paa, lade ham danse en Glædesdans omkring i Stuen under Afsyngelse af f. Eks. »Fryd dig ved Livet«. Eller han kunde indføre et fuldstændig østerlandsk Hofceremoniel, saaledes at Fuksen kun maatte aflevere en Ting knælende, eller, naar han blev tiltalt, skulde bøje sig forover med Armene korslagte over Brystet og indlede ethvert Svar med Formelen: »Kammérduksens Ord er Visdom.«

Naar Fuksen var forkælet hjemme fra, ofte

fik Penge eller »Sold« (o: Slikkeri), kunde der dikteres ham en staaende Opfordring i ethvert Brev om endelig at sende rigeligt. Naar Soldet saa kom, indgik det som et Aktiv i et for hele Kammeret fælles Fond, hvoraf Duksen fik Løvens og Fuksen Lammets Part. Eller ogsaa kunde Duksen, naar det gjaldt om under et Skin af Lovlighed og Retfærdighed at inddrage den i Drengens Lomme værende Møntbestand, i den »Mulktkasse«, som ofte blev oprettet for Kammerets Personale, indføre en særlig Klausul for Fuksen, hvorefter det under Bødestraf var ham forbudt f. Eks. at sige »og« eller et andet af Sprogets ikke let undværlige Ord.

Kom der saa andre paa Besøg paa Kammeret, kunde Løjerne blive endnu mere opfindsomme, naar det gjaldt om at vise, hvad Ungen kunde udholde af Tortur, og hvad han var dresseret til at kunne præstere. »Buksevand« var da en ret mild Form, Ildprøven om Vinteren, d. v. s. en Trippevals paa Strømpefødder ovenpaa den lave, godt ophedede Kakkelovn, var værre, men allerværst var Forskrækkelsesprøverne. En af disse var en fingeret Udkastning fra Vinduet med Hovedet nedad, men naturligvis med et solidt Tag i Benene. En anden bestod i, at Bordet blev skubbet hen til Vinduet. Derefter blev Fuksen bundet for Øjnene, ført godt rundt i Stuen, til han var temmelig forvildet, og til-

sidst stillet op paa Randen af Bordet med Paa-læg om for Himlens Skyld ikke at røre sig, da han stod lige ved det aabne Vindue. Midt under denne Paamindelse fik han saa et Puf i Ryggen, saa han styrtede ned — paa Gulvet. Forskrækkelsen var kortvarig men rystende, hvad Offerets vilde Skrig, der særlig blev nydt, vidnede om.

Sommetider kunde to smaa benyttes ligefrem efter Hanekamp-Princippet.

Kom saaledes en lille Elev ind paa Kammeret i et uskyldigt og fredeligt Ærinde til sin gode Ven og Kammerat Kammerfuksen, og Kammerduksen just var i et Lune, hvor han tørstede efter at se Blod, eller han vilde mere nogle Gæster, hed det sig, idet de to smaa blev stillet op lige overfor hinanden: »I to har jo et gammelt Æresmellemværende med hinanden, det er bedst, I afgør det nu.« Dette var ligesaa godt som en Befaling til at gaa løs, og om man end i Begyndelsen søgte at gøre saa lidt som muligt ud af en saa unaturlig Strid, der gik paa tvers af alle Følelser, saa varede det dog ikke længe, inden man under Paavirkning af de opildnende Tilraab fra Kredsen omkring og Smerten ved Slagene, der jo ikke altid kunde falde lige blødt, fik Blodet i Kog og gik hinanden paa Livet løs efter alle Kunstens Regler, uden nu selv at vise Spor af Lyst til at holde op, før Blodet havde flydt i det mindste fra en af Næserne.

Foruden overfor sin Kammerduks specielt havde enhver Elev i de laveste Klasser generelle Pligter overfor alle Elever i de øverste Klasser. Saaledes maatte de f. Eks. paa Pølsedagene proppe i Lommen af den delikate Spise til de store. Ingen turde vise sig for sin Herres Aasyn uden at medbringe det befalede Kvantum Pølse; Kunsten var derfor at undgaa de omsværmende, befølede og klemmende mellemstore Elever, der jagede efter Bytte. Eller de maatte aflevere »Flækkemad« til samme Myndighed i det store Frikvarter om Formiddagen. I dette blev der nemlig i Spisesalen serveret et flækket Surbrød med Smør paa til enhver Elev og desuden paa nogle store Fade en Mængde besmurte Rugbrøds-Rundtenommer. Disse sidste blev udelukkende bemægtigede af de fra Klasserne fremstormende ulvehungrige store, som nu, idet de smaa maatte flække hver Halvdel af deres Surbrød yderligere og derefter aflevere de fremkomne »Flækker«, ved Hjælp af Rundtenommernes Smør, som de skrabede af med deres Lommeknive, lavede sig en stor Stabel delikat Surbrødsmad, der varede ikke alene i Frikvarteret, men ogsaa en god Stund ind i den næste Time. De afskrabede Rugbrødsskiver gik i knækket Tilstand tilbage til Økonomen, der dog aldrig fandt det passende i Kraft af sin Titel at paatale den letsindige Omgang med Værdierne

eller at undgaa Mellemløbet af Brød ved at stille Smørret direkte til Disposition.

Den vigtigste almindelige Pligt, de smaa havde, var »at gaa i Byen«, hver Gang en stor bød dem dertil. Pligten gjaldt ikke overfor de mellemste Klasser, og det var et Indgreb i de stores Rettigheder, naar en Elev herfra, hvor stor og stærk han end var, tvang en lille Elev til at gaa i Byen. Men et Aar, da et særlig vildt og overmodigt Hold »Store« huserede paa Akademiet, og det for dem gjaldt om for enhver Pris at skaffe sig Penge til nogle Søndagsorgier hos Røde-Anders eller i en anden Smugkro, fandt man paa at sælge de smaa dels ved Auktion og dels underhaanden som »Slaver« til Mellemløbet. Forordningen om dette Slaveri blev dog atter efter nogen Tids Forløb højtideligt en Aften paa Sovesalen proklameret ophævet paa Grund af de mange Misbrug, det medførte, — det hele var blevet et Slags vildt Anarki —, uden at man dog ansaa sig beføjet til at tilbagebetale helt eller delvis de for Indkøb af den tilbagetagne Vare erlagte Penge. Dette hidførte en Misstemning og en stille Guerillakrig mellem de store og Mellemløbet, hvori de første dog blev de sejrende, da de, trods deres ringere Antal, sad inde med flere og større Magtmidler. Saaledes kunde en stor f. Eks. afrette en bestemt Flok smaa til som Jagthunde

paa et givet Signal om Aftenen paa Sovesalen at storme løs mod og angribe fra alle Sider en i Seng værende mellemstor Elev, til hvem han havde et godt Øje, og gik det end mest ud over de smaa, naar den overfaldne, der i Reglen var godt forberedt, værgede sig med sine medbragte Vaaben, saa voldte det ham dog Afbræk i hans Aftenro, og den store morede sig kostelig som en romersk Kejser ved en Gladiatorkamp.

At man blev haardfør under disse Forhold, er en Selvfølge, men hvorvidt dette har nogen større Betydning for Livet i Nutiden, der beror paa andre Faktorer end paa Jomsvikingernes Tid, skal ikke her undersøges. Rent fysisk havde man vel i det store og hele ingen Skade af Systemet, skønt man sloges lidt vel rigeligt og mishandlede hinanden ikke saa lidt. Svæklinge blev man ikke, da al Forkælethed og Pylreri skaanselsløst blev udryddet. En Flok af den Tids store Elever, naar de Arm i Arm syngende drog ud gennem »Soffen« (Filosofgangen), har vistnok gjort Indtryk paa dem, de mødte, baade af Rødmossethed, Klarøjethed, Kraft og Spændstighed, men en Sammenligning med senere Tiders legemlige Udvikling af Dreng og Ynglinge gennem den moderne Sport, der ogsaa tager Sigte paa sjælelige Momenter som Snarraadighed, behændig Beregning og Mod, taaler Perioden dog ikke.

INDENFOR MURENE

Om den tidlige og overdrevne Nydelse af Tobak, som var en uundgaaelig Følge af Traditionen og Efterlignelseslysten, har haft nogen uheldig Indflydelse paa Drengenes Konstitution senere i Livet, vil kun kunne erfares gennem en Statistik, men givet er det, at Lægerne ikke dengang kan have været saa agitatoriske overfor Tobakkens Skadelighed for Nerve- og Hjerdefunktionerne som senere, da den Ligegyldighed og Slaphed i Kontrollen, hvormed Skolemyndighederne behandlede Elevernes Overtrædelse af Forbudet mod Rygning, saa vilde have været utænkelig.

Denne Overtrædelse var nemlig i den Grad aabenlys og dagligdags, at det var komplet umuligt for Rektor og Lærere at være uvidende herom. Tobakspiben var bleven et Slags Emblem for Elevsamfundet, et Symbol paa dets Raskhed og Autoritetstrods, og enhver ny Elev maatte før eller senere anskaffe sig en saadan, hvis han ikke vilde risikere at blive betragtet og behandlet som en »Tøsedreng«, der var Genstand for Ynk og Foragt. Det var særlig en bestemt Slags mellemlang Pibe, den saakaldte »Elevpibe«, der var i Yndest, fordi den saa fortrinlig egnede sig til at skjules i en Lomme og dog gjorde et ret imponerende Indtryk, naar den blev taget frem ude i Skoven, navnlig jo mindre Rygerens Krop var. Den kunde faas i

flere Varianter af finere eller tarveligere Materiale og hang til Stadighed udstillet i Eneforhandleren »Binderen«s Vindue med paahæftet Pris og Benævnelse til behagelig Underretning for de forbipasserende Lærere, der dog maa formodes altid at have knebet det nærmeste Øje til. Det gjorde de aabenbart ogsaa for begge Øjnes Vedkommende, naar de paa Spadsereture ude i Skoven pludselig mødte en Flok Elever, der ikke havde set »Snyderen« komme og derfor ikke havde faaet Tid til at »stikke Piben ind«, men maatte holde den paa Ryggen, medens de hilste.

Piben var Elevens dyreste Eje, og hans Anseelse beroede for en stor Del paa dette Klenodies Kostbarhed og Pragt, og mest beundret blev den, hvis Pibe i sig forenede Weichelrørets Duft med »Kernespiden«s Glans og »Tyrkerhovedet«s Billedpragt. Paa Tobakkens Kvalitet blev der lagt mindre Vægt, hvad der især befordrede Begyndelseskvalerne, og man søgte ofte paa kunstig Vis at »forbedre« Smagen efter en Uendelighed af Husraad og Recepter: snart skulde den altid være vaad og snart knastør, snart skulde den tilsættes Rosenblade, snart Lavendler og snart alt muligt andet indtil — svensk Banko!

Et Par Gange om Aaret erindrede Myndighederne dog, at der eksisterede et Forbud mod

INDENFOR MURENE

Tobaksrygning, og at dette mulig blev overtraadt. Man foranstaltede ved saadanne Lejligheder en »Skabsundersøgelse«, under hvilken en Lærer, fulgt af en Tjener med en vældig Kurv, gennemrodede Kamrene. Forestillingen forskaffede Eleverne en ublandet Morskab, da alle corpora delicti i Forvejen var fjernede og i Sikkerhed, hvad man havde haft rigelig Tid til, eftersom Undersøgelsen var annonceret ved Middagsbordet og først paafulgte en Times Tid efter. Dette var dog neppe Formaalet med den hele Farce, der øjensynlig blev opført forat stikke nogen Blaar i Øjnene, men om det var Ministeriet eller Forældrene faar staa hen i det uvisse.

III.

FRILUFTSLIV OG SPORT

En mægtig Indflydelse havde Naturen paa Drengenes legemlige og sjælelige Befindende. Det er uomtvisteligt, at Grundkarakteren af det menneskelige Sind staar i Forbindelse med Omgivelsernes Natur. Er denne storslaaet og barsk, bliver Alvoren, Højtideligheden og Tungheden i Sindet den overvejende; er den mild og smilende med vide Udsigter, bliver Sindet tilbøjeligt til lyse og lette Stemninger, men i en Egn, der er indesluttet af store Skove, hvor en dyster Hemmelighedsfuldhed synes at ruge, der kan der af og til blandt de normalt reagerende Sind forekomme sære Former med Hang til Drømmerier og Melankoli.

Dette var Tilfældet med Sorø. Det hændte undertiden, at Drengene, naar de flokkevis, hvad der var deres Vane, drog ud i Skoven, kunde se et Glimt af en ensom omvandrende Dreng, som sky forsvandt mellem Stammerne.

Saa talte man lidt om ham og hans »Fjollethed«, men Fænomenet var for velkendt, baade han og den Dreng, der tilbragte hele sin Fritid med drømmende at stirre ud over Søen fra et bestemt, helst skjult Sted, til at opvække mere end en forbigaaende Interesse, saameget mere som man søgte Grunden i den dagligdags Sfære og selvfølgelig stod aldeles uforstaaende overfor det psykologisk gaadefulde deri. Det var en Slags Uligevægt i Sindet, fremkaldt ved overmægtige Naturindtryk, et overdrevet »Ligeløb« i Sjælen, forat bruge den Fejlbergske Terminologi, med Lede for »Kredsløbets« daglige Smaatterier, Smagløsheder og Plagerier. Det var mest ældre Drengene, det overgik, og , paa ganske enkelte Undtagelser nær, kun periodevis, men selv »normale« Drengene, som aldrig blev smittede af denne underlige Natur-Psykose, der ligesom laa i Luften, kunde godt paa en længere Tur veksle i Stemninger fra overstadig til tavs. Det kunde ogsaa paa en saadan Tur komme paa Tale mellem Drengene, at man ligesom savnede noget, uden at det naturligvis i mindste Maade blev opklaret, hvad dette »noget« var.

Alt i alt fik Soranerdrengen ved et flagrende Friluftsliv i sin Fritid indpodet en Kærlighed til Naturen, som ikke er uden Livsværdi. Og Gud skal vide, at det blev nydt! Det var vel

ikke nogen ideel Naturnydelse, der fremelskedes, men i mangt et Gemyt nedlagdes dog Grundelementer, der senere blev til en saadan. Systemet og Tiden virkede ogsaa her og avlede den Ubændighed, der prægede Friluftslivet til Søs og til Lands. Skoletvungen var enorm, naar man medregner Klassetimer, Læsetider, Spise- og Sovetider, og Friheden var som Følge deraf knap tilmaalt. Som Modvægt mod al denne Tvang opstod da Trangen til at nyde sin Fritid saa intensivt og saa rebelsk som muligt. Saa langt borte fra Skole og Lærere, saa fri, ubunden og trodsig som muligt ovenpaa Slaveriet, var Parolen. Hertil kom den gennem Romaner om Sø- og Landhelte indslugede Romantik, der forøgede Legenes Højtryk af Ubundethed indtil Vildskab, da man endnu savnede de senere Tiders dæmpende og regulerende Indflydelse ved den indgaaende Forbindelse mellem Natur og Sport.

Nutidens Kaproninger kendte man intet til; legede Drengene til Søs, var det altid i Form af Søslag og Vikingetogter.

Ovre paa en af Øerne »Bøgholm« eller »Ran« eller paa Halvøen »Ægir« havde et Parti i Forvejen opslaaet deres fredelige Bopladser. Dog Ufred laa i Luften, Søkongen havde erklæret Krig og ængstelig forsamlede Folket sig paa Strandbredden spejdende ud over Søen efter

den sig nærmende fjendtlige Flaade. Hu hejl
 Nu kom den (repræsenteret af en Baad). Ud-
 kigsmanden i Forstavnen og Høvdingen i
 Bagstavnen smeldende Ordre ud til Roerne og
 Krigerne paa Tofterne. Skratsch! Nu skurede
 Skibet mod Strandens Grus. Op Vikinger, Ber-
 særker — spring i Land! Blodig Strandhugst
 med Hærgning af de forladte Landsbyer og
 Forfølgning af de fejge Skrællinger til det indre
 af Landet. Fangst, Drab, Basten og Binden og
 Slæben ombord af Fanger og Bytte . . . o. s. v.

At ro over Søen i en Baad saa overfyldt, at
 Rælingen kun var nogle faa Tommer fra Van-
 det, var en dagligdags Ting, som aldrig opvakte
 nogen foruroligende Tanke. At skøjte over gyn-
 gende Is var et herligt Surrogat for Luftgynges-
 porten, der ikke var i Brug.

Badningen fra Stranden, der, netop fordi den
 var forbudt, havde en saa kolossal Tiltrækning,
 skønt den befalede daglige Badning fra Bade-
 huset skulde synes at maatte tilfredsstille en-
 hver Trang, udartede til saadanne Ekscesser
 som at svømme over »Skjoldet« (c. 200 Meter)
 og tilbage igen og endnu værre var den lige-
 fremme Leg med Døden, som kunde opstaa i
 de forvildede Drengenhjerner, naar man paa den
 yndede aftenlige Tur gennem Skoven til »Over-
 skæringen« (o: det Punkt, hvor Stien førte over
 Jernbanen), i vilde Spring styrtede sig frem og

tilbage over Skinnerne, medens det frembrusende Togs Larmen allerede var hørlig, ja lige indtil Lokomotivets Lanterne som et ondt Kyklopøje kastede et graadigt Blik efter de hoppende Pygmæer dernede.

En naturlig Følge af den almindelige Tendens mod det voldsomme og pirrende var, at almindelige Børnelege næsten aldrig legedes. De, der ikke drog ud i Fritiderne, dyrkede enten Boldspil, Keglespil eller det specifik soranske Spil »Batøk« — lutter voldsomme Legemsøvelser.

En udmærket KeglEBane stod til Elevernes Raadighed, men Spillet, som det udøvedes her, savnede ethvert Gran af Orden, Metode eller Finesse. Overladt, som det var, til Eleverne selv, uden at nogen Lærer fandt sig beføjet til at give nogen Vejledning eller øve en Smule Kontrol, var det udartet til en ren og skær Væddestrid i Udfoldelse af Muskelkraft og Larm. At slynge Kuglerne frem med saa megen tordenbuldrende Kraft som muligt var alene Formaalet og den som Keglerejser pressede lille Elevs Liv og Førlighed stod i evig Fare. Spillet »Batøk«, hvis Navn mulig er en Forvanskning af »bateau«, bestod i, at en Kreds af Elever, hver forsynet med en spids Kæp, skiftevis ved kraftige Kast spigrede disse Kæppe ned i Jorden paa en saadan Maade, at man samtidig

væltede sine Medspilleres Kæppe. De evige Hug midt i en tæt Klynge gik ofte ikke af uden legemlige Molester.

Om Vinteren spillede Sneen naturligvis første Rolle i Kampegene. Værst var den »Daab« af de nye Elever, som uundgaaelig fulgte med »den første Sne«. Det var en hellig Pligthandling fra de stores Side, at Novicerne bogstavelig blev fyldt eller udstoppet indenfor Yderklæderne med sammenpresset Sne og derefter i stivfrossen Tilstand stillet op mod en Mur og bombarderet med haarde Snebolde.

En Kulmination af Friluftslivets hele Jomsvikinge-Præg var »Hytterne«.

Eleverne dannede indenfor det store Samfund mindre Grupper eller Klikker, som altid holdt sammen i Fritiden. Nogle af disse havde ganske uskyldige Formaal som Leg, Spil, Spadsere-ture o. s. v., medens andre havde sat »Raskheden« fremmest paa Programmet. For et saadant Kompagni paa fem til syv Kammerater, sædvanligvis udstyret med et prangende Navn som »Syvstjernen« eller lignende, gjaldt det om til enhver Tid og paa enhver Maade at vise sig som en Samling fuldblods Jomsvikinger og for dem var »Hytten« næsten en Nødvendighed. Den var ligesom Enhedsmærket paa deres Uafhængighed og Trods og den tilfredsstillede deres Trang til at virkeliggøre noget af al den

Helte- og Røverromantik, man slugte gennem Coopers, Marryats, Carit Etlars, Ingemanns og flere andres Fortolkninger.

Ude i en eller anden tæt Granskov, fjernt fra alfar Vej og Sti, byggede man den. Den lignede primitive Menneskers Form for Boliger: en fir-kantet Fordybning i Jorden, omgivet af lave Jordvolde, med et Tag af Græstørv og Granris. Naar man havde klemt sig gennem den smalle Døraabning og taget Plads paa Jordsæderne omkring Bordet, der som oftest bestod af Bunden af en Skabsskuffe ovenpaa en Pæl, hvilken kildrende Fornemmelse da af at være udstødt af det menneskelige Samfund og henvist til et Vildmandsliv som fredløs Skovgangsmænd, trodsende alle guddommelige og menneskelige Love! Hvilken skummel Nydelse at lytte til Kedlens Snurren over Spritapparatet, medens man længselsfuldt ventede paa Tilbagekomsten af de to Mohikanere, der var sendt ud for at stjæle Kartoffler paa en Mark! Og hvilket æggende Velbehag, naar de var komne, Kartofflerne var kogt, Glassene eller Kopperne fyldt med »Kattepunsch« og Piberne tændt!

Hvad gjorde det, at Luften dernede, hvor man sad stuvet sammen som Sild i en Tønde, med Loftet lige over sine Hoveder, efterhaanden af ram Muldlugt, Menneskeuddunstninger og Tobaksos blev ligefrem kvælende, at Jordsmuld

og Grannaale uophørlig dryssede ned fra Taget, at »Sædet« paa Benklæderne blev klamt som en lige opvredet Karklud, og at Grundvandet sivede om Fødderne, saa de følte som Is? Man skænkede det knap en Tanke, eller rettere først her ved kom just den fælles Idé, hvormed man suggestionerede hinanden op til et Selvpinslens Martyrium, til sin rette Udfoldelse.

Jo skumlere og klammere Hytten blev, jo koldere, hæsere og mere rødøjet man selv blev, des mere svulmende blev Følelsen af, at man var et Udskud og des mere revolutionær og samfundsomvæltende (i høj fantastisk Stil) blev Diskussionen og Planerne. Heldigvis bevaredes dog stedse en lille Rest af borgerligt Instinkt, der tillod, at Tiden blev passet. Saasnart man forlod Hytten og dens nærmeste Omegn og kom ud paa banede Stier og Veje, forsvandt Vildskaben af sig selv, og man var atter forholdsvis fredelige og lovlydige Elever, der drog hjemad i rask Tempo for ikke at komme for sent til Middagsbordet eller Læsetiden.

Aandelige Sysler i de sparsomme Fritider hengav kun et meget lille Mindretal sig til enten af Temperament eller Ulyst til Legemsbevægelser, men nogle var der dog, som stadig holdt sig paa Kamrene og »tyrede« Morskabslæsning, uagtet de maatte døje megen Foragt herfor.

Skolebibliotheket var vist ganske righoldigt, men Kvaliteten svarede neppe til Kvantiteten. Mulig tager jeg fejl, mulig var det kun Drengenes egen Smag og saa den gennemgaaende Mangel paa Vejledning der bevirkede, at man fortrinsvis svælgede i den uforfalskede Romantik, medens Humoren kom i anden Række og derefter Idyllen. Belærende Værker, Oversættelser af Verdenslitteraturens Hovedværker, Rejsebeskrivelser og lignende dyrkedes kun af ganske enkelte »fremmelige« Elever. Først i den sidste Del af Perioden begyndte den saakaldte »Realisme« gennem Schandorphs, I. P. Jacobsens, Drachmanns og Georg Brandes' Skrifter at give nogle af de ældste og mest aandsudviklede af Drengene den første Spire til en lidt mere kritisk og forfinet literær Smag og Interesse. Nogen Bistand hertil ydedes naturligvis ikke af Skolen, der tværtimod med Misbilligelse saa, at »den Slags Bøger« kom indenfor Murene og jeg husker, at vor Dansk-lærer, hvem vi demonstrativt havde skaffet et Eksemplar af Schandorphs »Uden Midtpunkt« i Hænde, (man maa forundres over, at dette tamme Produkt nogensinde har kunnet spille et Stridsskrifts Rolle), læste Dele af Bogen op for os paa en ironisk og parodierende Maade men forbavset slog Bogen i, da harmfulde Protester fra Auditoriet fløj imod ham.

I det hele taget stod det daarligt til med Oplysningen blandt Drengene om Tidens Rørelser i denne skolastiske Periode, hvor man kunde blive Student med indgaaende Kendskab til en Platons, en Aristoteles' og en Pythagoras' videnskabelige Systemer, men med absolut Uvidenhed indtil Navnet om — en Darwin!

Som før antydet var Sporten, set med Nutids Øjne, dengang endnu i sin Vorden. Den var ukultiveret og primitiv, men et Fortrin var det, at Skolen — hvad der muligvis stod i Forbindelse med Klassicitetens Overvægt og antikke Forbilleder — lagde stor Vægt paa Legemsudvikling og indrømmede Gymnastiken en anseelig Plads paa sit Program, herunder indbefattet foruden den almindelige danske Gymnastik, Kaarde-Hugning, Svømning, Boldspil og Riffelkydning.

I Datidens Hoved-Sportsgren, Kricketspillet, var Sorø Skole i lang Tid helt op mod Nutiden ligefrem Arnestedet for hele Landet. Det indførtes engang i Tredserne (vistnok 1866) af en Lærer, der havde været i England, og naaede en saadan Udvikling, at den senere Klub, der drev Boldspillet saa mægtigt fremad herhjemme og som er den egentlige Grundlægger af vort moderne Sportsliv, nemlig Københavns Boldklub, i Halvfjerdserne og det meste af Firserne næsten udelukkende bestod af gamle Soranere,

som dog Gang paa Gang led Nederlag ved de regelmæssig tilbagevendende Kricketkampe i Sorø mod Eleverne.*) Det Sportslivet nu beherskende Fodboldspil blev ogsaa indført (i Halvfjerdserne af en dansk-engelsk Elev) og først spillet i Sorø, men naturligvis paa en Maade, der i Teknik milevidt adskilte sig fra Nutidens.

Af Vintersportens forskellige Grene var Kelkning og naturligvis den moderne Skiløbning ganske ukendt, men desto mere dyrkedes Skøjteløbning.

I hine Tider herskede der i Danmark langt mere Fastlandsklima end nu: baade Varmen om Sommeren og Kulden om Vinteren var mere konstant og stærkere. Naar Isen havde lagt sit første tynde Dække over Søen og faaet Ro for Vinden et Døgn eller to til at fæstne sig rigtigt, laa den som Regel uafbrudt hele Vinteren til

*) Engang var en saadan Sportskamp paa et hængende Haar gaaet i Vadsken før dens Begyndelse, idet den københavnske Boldklubs Førstekraft, en indfødt Engländer, Mr. Green, ved Synet af Modspillerne med britisk Djærvhed udtrykte sin sportsmæssige Foragt for disse »boys« og Umuligheden af at skulle kæmpe med dem. Han lod sig dog overtale og blev under Kampen i den Grad imponeret, at han efter sit og sine Fællers totale Nederlag — han selv blev i hver Halvleg stukket ud af de berømte soranske »Skruebolde« uden at have opnaaet et eneste Point — i en begejstret speech forærede Soranerne sit kostbare Boldtræ.

hen i Marts og i hele den Tid var det store Søareal en Sports-Arena for Drengene, naturligvis mere egnet til Distance- og Udholdenhedsløb end til Kunstløb, men altid en Kilde til Fornøjelse og Sundhed.

At holde inde, fordi det faldt ind med Tø i nogle Dage, var der slet ikke Tale om. Isen frøs sig, naar den først laa der, fodtyk i lange Perioder, hvor Kviksølvet i Termometret ikke viste fjerneste Tendens til at nærme sig eller hæve sig over Nulpunktet, og naar det undtagelsesvis skete, selv for en otte Dages Tid, blev dette kun regnet som en Fordel, der gjorde Isen mere jævn, men det influerede ikke i fjerneste Maade paa Sikkerhedsfølelsen. Man vænnede sig til Isen som noget fast i Tilværelsen og den Morgen engang i Marts, da man fra Vinduet paany saa den bølgende Vandflade og hørte den ejendommelige klingre Lyd af Brændingen, der kastede Isstykkerne mod Stranden, syntes man, at Verden saa' helt anderledes ud, og Foraarsfornemmelserne begyndte.

Paa samme Maade hilstes den første Is paa Søen som Indvielsen af en ny, flere Maaneder lang Æra, men allerede længe i Forvejen søgte man at antcipere Vinterglæderne ved at hjælpe lidt paa Naturen.

Hvert Efteraar, naar der i nogen Tid havde været Kulde i Luften, blev det besluttet i de

stores Raad, at nu var Tiden inde til at aabne for Slusen i Søens østre Ende, hvorved Flommens store Engdrag vilde blive sat under Vand. At Foretagendet var ulovligt, havde jo paa Forhaand Sandsynligheden for sig, men saa farefuldt og forbryderisk, som man efter Traditionen gjorde det til, skyldtes maaske mindre faktiske Kendsgerninger end Lysten til samtidig med det praktiske Formaal at lege det op til en større heroisk Bedrift med dertil hørende Morskab og Pirring. Beslutningen var, om end ikke officielt bekendtgjort, dog kommen til alles Kundskab, men da al Sammenstimlen ude ved Gerningsstedet var forbudt, ventede man hjemme med Spænding paa Ekspeditionens Tilbagekomst. De yderste Forsigtighedsregler blev tagne: Vagtposter blev udstillet rundt omkring, før det lille Arbejdshold, bedækket af de mest haandfaste store, i en Mørkningstime sneg sig derud. Der skete aldrig noget, skønt Ingeniørarbejdet ikke gik for sig uden Larm, og stolte som Amerikanerne, da den sidste Sprængning ved Panama forbandt de to Verdenshave, kom man tilbage til Akademiet og meddelte, at Daaden var fuldbragt.

Næste Morgen allerede saa' de spadserende Vand paa begge Sider af Stationsvejen, men nogen alvorlig Paatale af »Ulovligheden« skete aldrig hverken fra Politi, Byraad eller Skole,

og naar Frosten snart efter forvandlede det oversvømmede Areal til en ideel Skøjtebane, kunde man ikke mindre end Eleverne se Byens kvindelige og mandlige Elementer, ja selv Lærere svinge sig paa den glatte Flade, saa rimeligvis har Eleverne ved disse Lejligheder dem selv uafvidende blot spillet Murvædderens Rolle.

Betegnende for Tiden er det, at medens Nutidens Dreng-Organisationer som Spejderne og lignende bliver ledede og ordnede med mild Haand og pædagogisk Forstaaelse af voksne, saaledes at Krigslegen bliver lys, interessant, maaske endog lærerig for Drengene, saa var det, da en Slags Forløber for denne Bevægelse opstod paa Akademiet engang i Perioden, Eleverne selv den udgik fra og som ene maatte greje det hele, da ingen Lærer dengang, end ikke Gymnastiklæreren, havde Gnist af Sans for, at der kunde ligge noget sundt og opdragende heri. Følgen blev derfor, at Korpset, da det blev oprettet, kun blev et nyt Plageri fra de stores Side overfor de smaa. Det blev en Legen-Soldat, ikke med raske Felt- og Lejrøvelser som Formaal, men i den brutale Eksercits' Tegn med alt, hvad dertil hører: Et drakonisk Reglement, Skældsord, Stroppeture, lange Marschture og Udholdenhedsløb, til man styrtede. Det hele endte da ogsaa snart efter i et almindeligt Mytteri, og

denne Gang formaaede Officererne, de store, hvor nødig de end vilde slippe dette nye, herlige Middel til en kollektiv »Drøjelse«*), da de havde hele den øvrige Skole samlet imod sig, ikke at forhindre, at Korpset blev ophævet.

Bortset fra denne forbigaaende Episode holdt man hvert Aar en stor Mobilisering og Krig for hele Akademiet. Dette var en virkelig Leg udelukkende med Morskaben for Øje, men den almindelige Aand fornægtede sig naturligvis heller ikke her, saa Iscenesættelsen blev ligesaa glubsk-romantisk som Udførelsen voldsom og ekscentrisk. Det var »Røverlegen«.

Den begyndte med, at de to notorisk stærkeste Drengene i Skolen blev udnævnt, eller rettere udnævnte sig selv til henholdsvis General og Røverkaptajn. Derefter havde denne sidste Lov til at udvælge sine otte Medrøvere, hvorved han tog Hensyn ikke alene til Styrke, men ogsaa til Smidighed, ja selv til Lidenhed (en nyttig Egenskab, naar det gælder om at skjule sig), saafremt den da var forbunden med Raskhed, thi vel skulde en Røver kun skjule sig, men da dette gik for sig midt ude i den vildene Skov, hvor man en halv Dag blev overladt til sig selv, nyttede den lille Krop intet, naar den ikke til lige indesluttede Mod og Mandshjerte.

*) At »drøje sig« var et Jargon-Udtryk for Vold og Tvang af en større mod en mindre.

FRILUFTSLIV OG SPORT

Derefter gik man i Lag med at organisere Hæren: Officerer og Underofficerer af alle Grader blev udnævnt og de menige inddelt i Afdelinger og Kompagnier. Nogen Uddannelse af Hæren fandt ikke Sted, men i Tiden, der gik forud for den store Krig, var man ivrigt beskæftiget med Udrustningen, der bestod i, efter et fuldstændig detailleret og yderst raffineret Reglement at omdanne de Klæder, man skulde have paa, til Uniformer ved at paasy de forordnede Distinktioner.

Allerede tidlig om Morgen den bestemte Søndag eller Fridag drog Røverne, der havde givet sig et saa skrækindjagende, skummelt og sværtet Udseende som muligt, forsynede med Redskaber og Vaaben: Økser, Spader, Sværd og Revolvere (Knaldperle-Pistoler) afsted ud til det bestemte Terræn, hvor man med al den Opfindsomhed, man raadede over, lavede sig Skjulesteder i Jordhuler, under Grene og Løv, i hule Træstubbe o. s. v., spredt over et anseligt Areal.

En Time eller to efter Røvernes Bortgang blæstes til Alarm og Hæren stillede sig i Marschorden op foran Akademiet. Efter en passende Tids Forløb kom den kommanderende General tilsyne øverst paa Stentrappen i en Krigsrustning fostret af en overmættet Fantasi, fulgt af en glimrende Generalstab. Et kort Krigsraad holdtes, hvorefter de høje Officerer gjorde stram

Honnør for Ekscellensen, trak deres Sabler og begav sig ned ad Trappen hver til sin Afdeling. En Dødsstilhed herskede gennem Rækkerne og alles Blikke hang ved Napoleon deroppe. Med et gennemborende Blik inspicerede han endnu engang hele sin Hær, derpaa rømmede han sig, slog ud med hviden Haand og — ja, da han var den »stærkeste« Dreng, var han i Reglen ogsaa den dovneste og derfor blev hans ildnende Tale til Soldaterne ikke noget oratorisk Mesterværk, men af og til, naar en mere aandssmidig Adjudant havde skrevet Proklamationen, kunde den i Knaphed og Kraft minde ikke saa lidt om den berømte Imperators: »Soldater, Fædrelandet staar i Fare. Lumske Niddinger har røvet vore Kvinder og Børn, vort Gods og Guld. En Verden skuer mod Eder med Haab og Tillid. Jeg vil føre Eder til Hævn eller til Døden . . . o. s. v.«

Efter Talens Slutning bruser Hurraraabene mod Generalen. Langsomt og stolt, med lang, raslende Sabel skrider han ned ad Trappen og langs Rækkerne op til Fronten af Toget*). Trompeterne skingrer, Trommerne buldrer, Kommandoraab lyder, Fanerne løftes i Vejret og — én — to — én — to — Hold Trit dør! — Slut op for Satan! — bevæger den store Armé

*) I ældre Tider var Generalen til Hest, senere red han i Spidsen for Toget paa Økonomens Æsel, men disse glansfulde Tider var forbi.

sig taktfast og larmende gennem Byen eller Filosofgangen ud til de Skovdybder, hvor Røverskaren holder til.

Herude deler Hæren sig i fire Afdelinger, der omslutter Terrænet paa alle Sider og nu gaar det løs gennem det tætteste Krat, over den ujævneste Grund med væltede Stammer, med Grøfter, Bakker og Dale. Fremad, fremad! alt skal undersøges, hver Kvasdyngge, hver Jordtue, hver Træstub. Af og til lyder Hurra, Skrigen, Raaben og Tummel, det er naar en Røver er fundet, drages ud af sit Smuthul, overvældes under sin rasende Kamp for Friheden, bindes og slæbes til Hovedkvarteret i Terrænets Centrum.

Legen varer en bestemt Tid, inden hvilken alle Røverne maa være fundne og bundne. Mangler nogle eller blot en eneste, har Røverne vundet og Soldaterne maa marschere alene hjem med sænkede Faner og Beskæmmelsen malet i deres Træk. I modsat Fald — og det var Hovedreglen, da Røverne, mer eller mindre deprimerede ved den flere Timer lange Begravelse i et fugtigt eller krybmyldrende Jord- eller Træhul, meget ofte røbede deres Nærværelse ved en Hosten eller Nysen — drog man med Røverne i Midten tilbage under Sang og Klang til Akademitrappen, hvor Hæren opløstes, efter at Generalen havde holdt en Takketale,

som, da den behændige Adjudant som Regel kun havde tænkt paa Begyndelses-Proklamationen og Talen derfor blev improviseret af Generalen, lød kort og godt efter Formlen: »Jeg takker mine Soldater, fordi de har udvist Tapperhed . . . o. s. v.«

En anden aarlig Mærkedag i Friluftslivet var »den store Skovtur«. Rektor og Lærere, Økonom og Tjenere, kort sagt hele Skolen var med, foruden adskillige af Byens Honoratiores med Damer. Et mægtigt Apparat var sat i Scene, thi Turen varede fra den tidligste Morgen til den seneste Aften og strakte sig en fire-fem Mil ud i Landet. Fordelingen paa Vognene — en anselig Række — var her efter Behag, men selvfølgelig blev den sædvanlige skarpe Adskillelse mellem de to modsatte Poler, Lærere og Elever, ogsaa paa denne Dag gennemført med streng Konsekvens. Ingen Lærer fandt sig beføjet til at blande sig med Eleverne for at bidrage til at gøre Dagen saa fornøjelig som mulig for dem, der dog egentlig burde have været Festens Topfigurer — hvad man i eminent Grad glemte. Den »populære« Lærer, hvem Drengene jubler i Møde, hver Gang de ser ham, trænges om og hænger ved klumpevis, og som navnlig paa Skovture kan være et af Børnenes Glansnumre, var et Fremtids-Fænomen, der ikke eksisterede den Gang. For Datidens Lærere var en saadan

hel Dags Samvær med Drengene udenfor Lektier og andre Pligter og med alle deres Unoder og Streger klods inde paa Livet af sig, noget forfærdende og forvirrende noget. Da Gemytlighed paa Forhaand var udelukket og Strenghed paa saadan en Dag ikke syntes passende, valgte man den nemmeste Udvej at holde sig paa Afstand fra Ubehageligheden og lade »Fjenden« skalte og valte for sig selv som den lystede ganske som man iøvrigt gjorde det hver Dag hele Aaret rundt.

Ved Hovedmaaltidet ved de lange Borde under Skovens Træer holdtes de obligate Taler for Konge og Fædreland, Skole og Rektor af Festens Spidser, Embedsmænd, Borgere eller Lærere — Rektor selv var ikke Taler — hvortil undertiden kom en Skaal for Kvinden af en yngre, p. t. forelsket Lærer, navnlig hvis Genstanden var med paa Turen. Ingen Elev ansaas den Gang for værdig til at optræde som Taler, hvor voksne, endsige overordnede var tilstede og ingen var vel heller i tilstrækkelig aandelig Træning dertil.

Kun en eneste Skaal havde Eleverne lagt Beslag paa for sig selv og den blev ogsaa hver Gang pligtskyldigst udbragt: Skaalen for Økonomen. Pludselig midt under Maaltidet, altid paa det mest umotiverede Tidspunkt, skød en lang Dreng i Vejret, bankede paa sit Glas med

glubsk Energi og udbroede, rød i Hovedet af Generthed: »Mine Herrer og Damer — (ulykkelig over Brøleren, der øjeblikkelig blev udfnisset) — Om Forladelse, mine Damer og Herrer, hvad er Helten uden Mad og Øl? Lad os derfor drikke Økonomens Skaal!« Nogen Glæde fik det ulykkelige Offer for Traditionen aldrig af sin heroiske Opofrelse, thi Lærerne sendte ham haanlige eller medlidende Blikke og veklede Bemærkninger om hans fæiske Klodsethed og hans Kammerater grinede højlydt af ham og kopierede ham vrængende.

Mærkelig nok forøvrigt med den Skaal for Økonomen, for han var ellers yderst lidt populær blandt Eleverne.

Ensformigheden af den ugentlige Menu Aar ud og Aar ind og det vel sagtens noget fabrikmæssige Præg, der var over denne Massetillavning, slappede paa en mærkelig Maade Smagen for den iøvrigt fortrinlige Mad, og der kunde være aarlange Perioder i en Elevs Liv, hvor han bogstavelig ikke rørte Middagsmaden, men til Gengæld holdt sig skadesløs ved hyppige Besøg hos »Jomfruen« (Konditoren), hvis Svedske-Tærte foruden sin Velsmag havde Ry for som Næringsmiddel mindst at rangere lige med Økonomens smagsforladte Kødretter.

En underlig »Bordskik« herskede om det lange, hesteskoformede Bord, hvor tre Lærere

præsiderede og anrettede, henholdsvis ved Midtrundingen og ved Yderpunkterne.

Maaltidet indleddes og afsluttedes med en Bordbøn, hvis Afsigelse gik paa Tur mellem de ældste Klassers Elever.

Om nogensinde denne aandelige Akt, maaske i den graa Middelalder, havde fremkaldt nogen Andagt, saa var den i ethvert Fald nu en fuldstændig Anakronisme. Det er beskæmmende at sige det, men enten blev den afhaspet i et rivende Tempo eller ogsaa blev der ligefrem gjort Grin med den. Der gik paa den Tid, denne Bog omhandler, Rygter om Bønnens Forvanskning paa et tidligere Stadium, da en Lærer med Tilnavn »Studen« præsiderede, idet Ordene: »Vi takke dig o Fader Gud, alt godt gaar fra din Himmel ud«, blev til: »Vi takke dig o Fader Stud, alt godt gaar fra Terrinen ud« og fra min Tid husker jeg, hvorledes Ordene: »Giv, at vi elske, lyde dig« blev omformet til (det var under den før omtalte krasmilitære Periode): »Giv Agt! Vi elske, lyde dig.«

Øredøvende Spektakel ledsagede Fodringsakten i dette Samfund af Jomsvikinger. Trods Bordbønnen var Spisningen her ligesaa lidt som paa Vikingernes Tid en absolut Fredens Sysse. Den mærkelige Blaserthed overfor Maden, hvoraf mange var grebne og som bevirkede, at de hang uvirksomme paa deres Stole, fik dem

naturligvis til at drille de andre og begaa alle mulige Spilopper; derfor floj Projektiler af Brødklumper vidt omkring. Kanaler med rindende Vand førtes langs den ombøjede Rand af Dugen ned i Skødet paa en af sin »Næringsvej» altfor optaget og derfor irriterende »Ædedolk«, Stole blev trukket bort, naar nogen rejste sig, i Haab om at faa en baglæns Luftrejse at se, Knive, Gafler og Skeer brugtes til allehaande Spil og Balancekunster o. s. v. Det skulde gaa slemt til, før Lærerne skred ind, og de gjorde det egentlig kun, naar det direkte gik ud over dem selv enten ved vildfarne Projektiler eller ved Drillerier, som f. Eks. naar en Dreng paa en meget ostentativ Maade lavede sig til at drysse sin Grød over med privat Sukker fra et mægtigt Kræmmerhus (en forbudt Gerning), og det saa, naar Læreren bagfra lumsk havde sneget sig paa ham og konfiskeret Kræmmerhuset, viste sig, at det var fyldt med — Sand.

Foruden Lærerne var der endnu tre voksne Personer tilstede ved Middagen, nemlig Tjenerne, der besørgede Tilførslen og Serveringen af Maden, men de havde naturligvis ingen Paa-taleret. De gik rundt enten med stille Spot malet paa deres Ansigt (naar de var nye), med kold, indadventt Flegma (naar de var ældre), eller som fuldstændig udtryksløse Automater (naar de var ældst) — alt rimeligvis bevirket

ved en nagende Følelse af Nedværdigelse over at skulde staa paa Pinde for saadanne »Hvalpe«. Om en af dem, Niels Dragon kaldet, der havde tjent paa Akademiet for utalte Generationer af Dreng, fortaltes det, at han, saa langt tilbage i Tiden der kunde huskes, aldrig havde smilet undtagen en eneste Gang, da han tabte en vældig Steg med Tilbehør af Fade og Sauceskaale paa Gulvet og at han da til Gengæld havde udstødt et sandt Løvebrøl af Grin.

Kun ved særlige Lejligheder var Maden Nummer ét og opslugte al anden Interesse, f. Eks. naar der serveredes Kraasesuppe, der kom op Terrin efter Terrin i talløs Mængde og forsvandt ligesaa hurtigt, samt om Vinteren, naar der hver Onsdag spistes enten Ande- eller Gaasesteg i Forholdet tre om en And og seks om en Gaas, paa hvilke Dage hele Flokken efter endt Maaltid var en eneste fedtglinsende Forspisthed.

De andre Maaltider foregik under lignende tvangfri Former, men kun under »Opsigt« af en enkelt Lærer. Ved Morgenmaden henfaldt man til den Ekscentricitet at bedække sit bare Smørrebrød med et flere Centimeter tykt Lag Salt før man spiste det. Ved Aftensmaden foregik en livlig Tuskhandel med det paalagte Smørrebrød langs Bordene: »Hvem vil ha' Dunsomad (Frikadellemad) for Loppemad (Ost med Kommen)?«

FRILUFTSLIV OG SPORT

Mellem Middag og Aften serveredes paa Kamrene »Femmad«, der paa Grund af sin Tørhed var Genstand for vidtdreven Forbedring ved Sukker, Ost eller lignende. Efter et Sagn blev den i gamle Dage altid skyllet ned med Brændevin og det hedder herom i en opbevaret Kæmpevise:

»Saa drage vi hjemad,
saa æde vi Femmad,
drage hjemad,
æde Femmad,
drikke Snapse dertil.«

Den Slags smaa poetiske Fyndord var der flere af og de afbrød, som Trommeslagerens smaa smeldende Optakter, paa de aftenlige Ture det lange, ensformige Repertoire af Fædrelandssange. Naar Tonerne af den sidste af disse ved Hjemkomsten, inden man gik op, hændte paa Grund af den til Sovesalen kaldende Klokke, istemtes endnu følgende, af et vist Galgenhumor prægede Slutsang:

»De Fugle smaa de gaa til Ro,
vi Slaver vi gør ligesaa.
Hurra, Hurra my boys,
det gør godt at komme til Køjs.«

IV.

AKADEMIET OG BYEN

Paa de Tider var Byen endnu kun at betragte som et Slags Appendix til Akademiet, der dominerede som »Borgen« eller »Klostret« i Middelalderen over den uanselige Flække, der havde dannet sig i Ly af de beskyttende Vinger; eller maaske snarere som Universitetet i en lille tysk Provinsby over denne.

Der har fra gammel Tid i »Latinitetens«, den klassiske Dannelses Natur ligget en mærkværdig Evne til at avle et vist Hovmod fra dens Dyrkeres Side overfor deres ulærde Omgivelser og fra disses Side en tilsvarende Slags frygt- som Respekt. Disse psykiske Udvækster kulminerede i Middelalderen under »den sorte Skole«s Rædselsherredømme, og svækkedes derefter i Tidens Løb mer og mer, indtil de i Nutiden er ganske forsvundne, men endnu i Midten af forrige Aarhundrede hang dog en vis Duft deraf endnu over de akademiske Samfund,

hvorom Begreberne »Spidsborger« og »Filistre« hos Hostrup og andre Studenter-Forfattere vidner. Selv senere i Halvfjerdserne, var der endnu i Sorø en Mindelse deraf i en iøjnefaldende Adskillelse mellem Akademikerne og Borgerne. De to Verdener flød ikke sammen i en fælles Følelse af at være Medlemmer af samme Samfund — tværtimod, det var som om den sociale Inddeling i Over- og Underklasse her ikke rigtig udfyldte Rammerne, men at der foruden den var en anden Klassifikation: Akademisfæren med alt, hvad denne rummede, som Nummer ét og Bysfæren (Borgerne) som Nummer to.

Naturligvis var Aarsagen hertil tildels den Omstændighed, at de 12—1300 Sjæle, hvoraf Byen dengang bestod, under det daarlige Op-land (Slagelse slugte det meste) var fuldstændig økonomisk afhængige af Akademiet. Ialtfald var der en paafaldende Mangel paa Glans over Datidens Bourgeoisi; ingen »Matadorer« fremskinnede som Genstand for Misundelse eller Beundring, men det hele flød, set fra et akademisk Synspunkt, ud i en jævn Ubemærkethed.

Denne Modsætning bestod, uagtet Sønnerne af Borgerstandens Elite i stor Maalestok frekventerede Akademiets Skole og her fik samme Undervisning som Eleverne, thi det mærkeligste var, at heller ikke dette Element af Disciplene blev helt anerkendt som ligestillet med de

egentlige Elever. Disse Borgersønner (inklusive Lærersønnerne), der sammen med de udenbys Skoledrenge, som var sat i Pleje i Byen, kaldtes »skolesøgende«, blev udenfor Skoletiden af Eleverne set ned paa som en Slags Halvkaste, en Mellemting mellem dem selv og Plebejerbørnene, de blev aldrig indbudt til Lege og Morskab paa Akademiet, fik aldrig Adgang til Keglebane og Sportsplads, var ikke med paa Røverlege og andre Udflugter, ja, de bekrigedes endogsaa saa smaat af og til, som f. Eks. naar de om Vinteren jagedes ned gennem Klosterporten ved et Bombardement af Snebolde.

De eneste af Borgerne, der fuldt ud accepteredes, var Kvinderne og da navnlig de ugifte Døtre (man mærker Afstamningen fra Ridder-tiden). I Sandhedens Interesse maa det dog siges, at dette mere havde sin Grund i, at disse Væsner var aldeles uundværlige Ingredienser til de obligate Fester, der under Navn af Baller havde Plads paa Akademiets Program, end af erotiske Hensyn.

Erotiken stod i det hele paa et meget udviklet Standpunkt paa den Tid. Eleverne paa Akademiet havde overhovedet saa liden Adgang til Berøring med det kvindelige Element og var desuden saa optagne af deres Drengelinteresser, der medførte en generel Foragt for alt Slags »Tøseri«, at det kun var sjældent, nogle af de

store forvildede sig ud paa disse Gebeter, og selv blandt de mere modne Gymnasiaster gav de spirende Følelser sig som Regel kun Udslag i uskyldige Sværmerier ved Stævnemøder og Spadsereture. Som oftest bestod hele Erotiken blot i en Masseforelskelse af absolut platonisk og for største Delen haabløs Karakter i nogle ganske enkelte anerkendte Skønheder, saaledes en Tid i »de tre Gratier« Anna, Anette og Lise.

Nægtes skal det ikke, at der hos de større Elever og Gymnasiaster paa Ballerne kunde tændes en Flamme, der for en kort Tid kunde brænde det unge Hjerte med en vis Lidenskab, som dog i Reglen slukkedes ligesaa pludselig, som den var opstaaet, og disse af Puppe-Hammen frembrydende Sommerfugle kunde naturligvis se hen til næste Bal med en sværmerisk Længsel som en Udflugt til Drømmelandet, men af Størstedelen af Eleverne blev Ballerne ingeniende forventningsfuldt imødeset saa meget af Hensyn til det, der dog var deres fornemste Formaal, Dansen, som af Hensyn til den almindelige Morskab, der kunde »laves« herunder og de materielle Nydelser. Disse var af forskellig Art, eftersom det drejede sig om »Kongeballet« paa Kongens Fødselsdag eller de almindelige Søndagsballer, »Vandballer« kaldet; ved det første souperedes i Spisesalen med varm Mad og Vin, under de sidste bestod Traktementet

kun i The og tørre Kager og lidt Limonade mellem Dansene.

Næst efter Gnaskningen af disse Lækkerier bestod Morskaben hovedsageligt i at klumpe sig sammen i eller lige indenfor Døren til Balsalen (den store Solemnitetssal) og her med spottende Blikke og sarkastiske Bemærkninger forfølge de enkelte, der havde vovet sig ud paa Glatis og nu under Hoveriarbejdets Anstregelser og efter haabløse Forsøg paa at vise sig utvungne og chevalereske som Dansere og Causeurer mere og mere henfaldt til Generthedens ynkelige Position.

Selskabet var i høj Grad uensartet sammensat. Vel var der mellem Baldamerne enkelte ganske unge Piger og Smaapiger, og disse var Genstand for en umaadelig Konkurrence mellem Drengene, men ellers bestod den faste Stab af mer eller mindre modne, ja endogsaa overmodne Damer, der gik igen fra Aar til Aar og som for overhovedet at komme til at danse ofte maatte nøjes med en lille bitte Kavalier, der ikke fyldte ret meget i deres omfangsrige Favn. Naar saa Dansens ret besværlige Akt var overstaaet, kom endda det endnu værre Hovedbrud med »at finde paa«, hvad man skulde konversere sligt et heterogent Væsen med, som paa sin Side ogsaa hurtigt var udtømt for Samtalestof, naar hun havde faaet Svar — kortfattede og

stødvisе som ved en Eksamination — paa sine Spørgsmaal om hans Navn, Alder, Klasse, Faders Stilling, Sødskendes Antal, Køn, Navne o. s. v.

Hvis en uindviet pludselig var dumpet midt ind i en saadan Balscene med dens brogede Sammensætning, maatte han have faaet et højst komisk Indtryk af det hele.

I Baggrunden af Salen paa en Tribune fungerede Stadsmusikanteren og hans fire-fem Hjælpere, der hver trakterede sit særlige Instrument, alle agtværdige, i deres Fag dygtige Haandværkere, som, takket være Akademiets Protektion og den deraf følgende Øvelse, ikke var saa helt uefne hvad Sammenspil og Takt angik, men hvis Repertoire indskrænkede sig til det aller nødtørftigste til Tilfredsstillelse af de højst beskedne Fordringer, man dengang stillede til en Balmusik: En Polka, en Galop, en almindelig Vals, en Mazurka, en Tyrolervals og »Les Lanciers« — det var alt. Musikdirigenten, der selv trakterede Primo-Violinen, var tillige en Slags Baldirigent: det var ham, der i Mangel af opførende Herrer bestemte Dansenes Art og Veksling ved Afliring af sine Stykker i en bestemt Orden og Bøttens Vending, naar denne var udtømt. Nogle enkelte »Balløver« manglede ikke: et Par yngre Lærere og nogle faa Gymnasiaster (forbitrede Rivaler) og mel-

lem disse og Damerne havde Forholdet forsaa-vidt en nogenlunde almindelig Bal-Karakter, men da Hovedmassen af dansende »Herrer« iøvrigt bestod af Drengene i aftagende Størrelser fra ældste til yngste i deres föniks-knappede Uniformer (Kjoler og Trøjer), for hvem det aandelige Moment, Konversationen, som antydet, paa Grund af den uhyre legemlige Anstren-gelse, Dansen bevirkede, Varmen og den stramme Søndagskjole, der var saa ulidelig kort paa Ærmerne, blev en haabløs uløselig Opgave, medens der paa den anden Side bestod en stil-tiende, men ufravigelig Pligt til mellem de en-kelte Ture at forblive posteret ved Damen rede til en ny Rundfart, naar Musikken stemte i, formede det hele sig tilsidst som en Række langs Væggene siddende ældre og yngre Damer (Mødre og Døtre), der konverserede hinanden paa det livligste, medens der foran dem stod nogle stive Støtter, der aandsfraværende gloede ud i Luften, ordnende deres slappede Lintøj og trækkende deres Manchetter udover de lange, bare Haanded, indtil Musikken lød, da de plud-selig gjorde omkring, afleverede et stift Buk, klyngede sig til Genstanden med anspændt Energi og sled sig med hende rundt paa Gulvet til en ny Mellempause af akkurat samme pinlige Beskaffenhed.

Der har sikkert, naar Tonerne af den staaende

Slutningsgalop »Forgangen Nat vor sultne Kat« præcis Kl. 1 hendøde, Salen over været udvekslet mangt et stille Hjertesuk mellem Ungmø og Kavalier — af Lettelse.

Til Gengæld for disse overdaadige Festiviteter fra Akademiets Side bød Byen ikke paa ret meget. Markederne var det væsentligste.

Markederne var paa hine Tider et Slags legaliseret Bondefangeri fra Byens Side overfor Landbefolkningen. Ved Hjælp af alskens Gøgl og Tigeltangel skulde Bønderne lokkes til Byen og fristes til at købe alle de hengemte, støvede, mølædte og forældede Varer, som de handlende ellers ikke kunde faa solgt, men som de nu slæbte ud paa Gaden, krammede ud paa Borde udenfor deres Butikker og solgte til Dagens højeste Priser.

Kun for Bønder var det beregnet og kun Bønder lod sig imponere og overlister. Akademiet tog Fornøjelsen med, da den nu engang var der, men saa' paa det hele med et overlegent Smil.

Forsynede med Markedspenge kastede Eleverne sig naturligvis i Glædernes Malstrøm og tog alt med fra Karrusel og Herkules-Tyr til Kalven med de to Hoveder og »Havfruen«, men paa en let, utvungen og ironisk Façon, i Mod-sætning til den Grav-Alvor og Grundighed, omend selvfølgelig ogsaa Flegma, hvormed Bønderne studerede ethvert Fænomen.

Paa Karrusellen var Eleverne langt de behændigste til med Dolken eller Fingeren at snuppe Guldringen, der gav en gratis Omgang, og naar de tunge og stærke, men klodsede Bønderkarle tømrede løs paa Tyrehovedet med vældige Kølleslag uden at kunne bringe Løberen mere end knap Halvvejen af Stangens Længde til Vejrs, saa kunde en rask Elev pludselig trænge sig gennem den bredbenede Klynge, gribe Køllen, svinge den i en elegant Bue over sit Hoved og lade den falde lige just paa det rette Sted paa Tyren, saa at Løberen rask fo'r til Vejrs og med et lydeligt »Kling« forkyndte, at Toppen var naaet, hvilket øjeblikkelig og automatisk udløste Raabet »Herkules« fra Tyre-Ejerens Side. Halvt beundrende, halvt maa-bende og halvt vrede Øjekast fra Bøndernes Side fulgte efter en saadan Bedrift den lille raske Elev, naar han grinende med et af de p. t. i Velten værende Slagord eller en improviseret Aandrigthed fjernede sig sammen med sine Kammerater til nye Felter.

Hos Manden med Kæderne, der forsøgte at lokke Kronestykker fra Bønderne ved at lægge sin Kæde paa Bordet i saa behændige Slyngninger, at det saa' ud som den letteste Sag at sætte Fingeren paa den Plads mellem disse, der, naar Kæden rettedes, lod Fingeren undgaa at blive fangen, men saa, naar Væddemaalet var

kommet i Stand, naturligvis ved Hjælp af et Fif altid forstod at vinde, stod til Stadighed nogle Elever, som, hurtigere i Opfattelsen og mere vante til Beregninger end Bønderne, lurede Manden Fiffet af. Nogen Fornøjelse udover Skandaliseringen opnaaede man dog ikke derved, da Manden, grov i sin Mund, enten vendte Beskyldningen for Snyderi mod Eleven selv eller rent ud nægtede at betale.

I Betragtning af Sagnene om, at man i ældre Tider syede Rækker af Bønderpiger sammen ved at lade en Naal med en lang Traad glide gennem deres Skørter, kastede Lassoer om Bøndernes Ben eller puttede Krudt i deres Pibe-hoveder, var Løjerne og Ekscesserne blevne ikke saa lidt humanere, men iøvrigt var man paa Spil overalt, hvor man kunde. Man rokkede ved den tohovedede Kalv, saa det paahæftede Pap-Hoved kom i betænkelige Svingninger, man prikkede paa Havfruens Hale, saa den skarpe Metallyd kom frem og hos Markedssangeren, der solgte sine Viser og samtidig lod dem afsynge paa Stedet, blandede frygtelige Kattemjav og Uglehyl fra Elevernes Side deres skærende Disharmonier i den sentimentale, bævrende Vemod, hvormed Bønderne kvædede de rørende Elskovsviser som: »Jens og Jensine, de gik i Skoven, ta' Livet af sig, det vilde de, men Fuglesangen den lød fra oven, saa yndig o ubeskrive-

lig,« eller i den frivole Godten-sig med hemmelige Sidepuf til Pigerne, hvormed man nød de ikke sjældne Viser af temmelig obskøn Kolorit som »Hm-hm«-Visen og andre lignende.

Lystigheden kulminerede omkring »Jøden«, en mærkværdig Fremtoning, der fandtes paa hvert Marked (vel næppe altid den samme) og hvis barokke, østerlandske Udseende, Gestus og vilde Skrig, naar han reagerede mod Ekscesserne, ligefrem opflammede Eleverne til en djævelsk Opfindsomhed i at pine og plage den arme Mand.

Var man uimponeret og overlegen paa Markederne, saa gjaldt det samme ikke, naar et omrejsende Skuespillerselskab gav Forestillinger i Byen. Paa Grund af Fjernheden fra alt, hvad der angik Kunst, svandt Kritiken her ind til et Minimum og alle Præstationerne straaledede i et sandt Rosenskær. Rampelyset har en ejendommelig Evne til at bedaare navnlig primitive Mennesker og Børn: Hver falsk Afspejling af Livet føles som ægte, den teatraliske Patos dækker over Hulheden og Forlorenheden og tages for Mandighed og Kraft, Flitterens Glans lader Lurvetheden forsvinde og erstatter Rigdom og Elegance.

Over Eleverne, der aldrig saa' bag Kulisserne, svævede Kunstens hellige Andagt ved hver Forestilling, og, som efter et Aandens Styrtebad,

diskuterede man paa Sovesalen forfrisket og glad Aftenens Nydelser, med en rørende Taknemmelighed mod den hæse, tykmavede Komiker, der i to Timer havde rykket en udenfor Hverdagslivets Kedsommelighed ved Latterens befriende Magt og med sentimental, sværmerisk Kollektiv-Forelskelse i den afjadskede, med »Spor af fordums Skønhed« udstyrede Prima-donna, der paa sin Vis havde bidraget i samme Retning ved sin sjælfulde, kyske Apparition.

Om noget Forsøg paa at nærme sig Trupen udenfor Theatersalen og da navnlig Forelskelsens Objekt, Primadonnaen, der godt kunde være Moder til Flertallet af Eleverne (naturligvis enkeltvis betragtet), var der aldrig Tale.

En Gang blev dog Grænserne for dette platoniske Sværmeri for Alvor troet overskredne og et veritabelt, om end naturligvis temmelig fantastisk og romantisk Kærlighedsforhold supponeret mellem en stor Elev (Gymnasiast) og en af hine Divaer.

Et Biderselskab havde givet en lang Række Forestillinger i Ridehuset. Direktørens unge, fejrede Datter, den skønne Frk. Virgini, satte alle Hjerter i Brand. Alle mandlige Væsener indenfor Akademiets, Byens og den nærmeste Omegns Sfære fostrede i de Dage en indre Erotik af forskellig Varmegrad efter Modenhed og Naturel. Der var propfuldt Hus hver Aften og

de mest hjertegrebne forsømte ingen Forestilling. Den vingede Gud skaanede ingen Alder eller Stand, men saarede i Flæng Elever, Gymnasiaster, Borgersønner, Kommis'er, agtværdige Familiefædre, ja selv Lærerne. Saaledes mødte Religionslæreren, en kolerisk Bulderbasse af sat Alder, hver Aften, selvfølgelig uden Paahæng af Kone og Datter, men med en flot Buket, som han i et belejligt Øjeblik med et kælent og slet ikke teologisk Øjekast slyngede ned paa Arenaen for Fødderne af den bedaarende Frk. Virgini. I Parantes bemærket kom denne Mandens Uforsigtighed ham dyrt til at staa. I det paafølgende halve Aars Tid blev han i Timerne pint og plaget af en sand Myggesværme af opfindsomme og barokke Hentydninger til hans dobbelte Synd og Utroskab mod Gud og mod Konen.

Blandt de i Damen allermest charmerede var en Gymnasiast. Hans Opførsel hver Aften i Cirkus og hans Udgydelser om den skønne var af den Beskaffenhed, at de gjorde et dybt Indtryk paa hans Kammerater. Hans mystiske Forsvinden midt under Forestillingen i Forbindelse med hans mer eller mindre forblommede Antydninger af, at han havde aflagt et Besøg bag Kulisserne og der . . . naa ja klappet andre end Hestene, gjorde ham til Genstand for almindelig Beundring, og da platoniske Masse-

forelskelser ikke avler Jalousi, blev det betragtet som en stor Ære for Gymnasiet, at en af dets Kreds var den fremfor alle Konkurrenter foretrukne.

Saa brød Selskabet en skønne Dag pludselig op og rejste til Roskilde.

Sorgen var stor, navnlig hos den indtil da lykkelige Elsker, der ovenikøbet nu, da Glorien begyndte at falme, maatte udholde Kammeraternes tiltagende Spotterier.

Da fattede han en dristig Plan, som, da han bekendtgjorde den for Kammeraterne, med et Slag genoprejste hans sunkne Prestige og føjede et nyt Fond af Beundring til den ældre: Han vilde rejse til Roskilde, opsøge sin Elskede og en hel Søndag lang sammen med hende nyde alle Elskovens Glæder.

Han udviklede indgaaende, om end lidt nedladende og overlegen, for Kammeraterne Enkelthederne vedrørende Planen, som han lod dem forstaa vilde medføre en ikke ubetydelig Pengeudgift, da et Samvær af den Art nødvendigvis — det vidste han da fra Romanerne — maatte indledes med Blomster, befæstet med en Diner eller Souper og afsluttes med en flot Gave (Smykke).

Beundringen steg under denne Udvikling, om muligt, adskillige Grader, og det gjorde mærk værdigvis intet videre Skaar i den, at han som

en noget disharmonisk Konklusion rettede en Anmodning til Forsamlingen om at laane ham de fornødne Midler. Dem fik han og ombølget af den almindelige Virak henslæbte han, opfyldt af Forjættelser og Længsler, Resten af Tiden til den følgende Søndag.

Men ak, paa Lykkens Tinde lurede en ondskabsfuld Djævel med en Plan, som skulde nedstyrte ham i Afgrundens Mørke.

Straks efter Vovehalsens Bortgang fra Forsamlingen erindrede en af Kammeraterne, at han havde en Fætter paa Gymnasiet i Roskilde. Hvad om man skrev til ham og bad ham kontrollere Heltens Bedrifter — ikke just fordi man tvivlede om Realiteten af disse, men snarere for paa denne Vis mulig at faa et fyldigere Indblik i Sagens pikante Enkeltheder.

Som sagt saa gjort. Et Brev blev afsendt ekspres til Fætteren med et meget detailleret Signalement af Eventyreren og Opgivelse af, med hvilket Tog han vilde ankomme til Roskilde.

Brevet naaede i rette Tid Adressaten, som, opflammet af den ærefulde Anmodning, stillede paa Banen til angiven Tid, saa' Helten udstige af Toget og derefter »skyggede« ham hele Dagen.

Søndag Aften modtoges den hjemvendte Adonis af Kammeraterne og overdængedes af nysgerrige Spørgsmaal. Han saa' noget slap og

modfalden ud, syntes man, men det blev — atter i Henhold til Romanerne — uden videre tilskrevet Virkningen af en intens Kærlighedsnydelse. De mange Antydninger heraf smigrede øjensynlig Fyren, der gav sig et saa underfundigt og udhalerisk Udseende som muligt, samtidig med at han lod sig fravriste adskillige, om end temmelig ubestemte og svævende Tilstaaelser om sine Triumfer overfor Frk. Virgini.

At han gik hurtig til Hvile ovenpaa de Anstrengelser, fandt man højst rimeligt, men desto mere glædede man sig til næste Dag at pumpe ham rigtig ud om de intimeste Enkeltheder i Eventyret.

Da kom Bomben i Form af et Brev fra Fæteren i Roskilde. Det var saa langt fra en Bekræftelse af Udhalerens Triumfer, at det tvertimod virkede som en Balle Vand, der i et Nu forvandlede Glorien om hans Hoved til en slatten, lattervækkende Klud. Tørt og nøgternt gav det en Skildring af, hvorledes Fyren, efter først i timevis, mer og mer slukøret, at have kredset omkring Beridernes Telte, tilsidst maatte opgive sine Drømmes Opfyldelse og derefter havde drevet rundt alene Resten af Dagen i Roskilde By med hængende Hale.

At han ikke døde i Synden, men at han øjeblikkelig blev draget til Regnskab ved en haard-

hændet korporlig og sjælelig Tortur, forstaar sig af sig selv.

Paa ét Punkt gjorde den sociale Standsforskel, der ellers blev fortrængt af det mere stille og blide Modsætningsforhold mellem Akademi og Borgere, sig gældende. Det var i Forholdet mellem Elever og Læredrenge, der udmærkede sig ved et forbitret, evigt ulmende Racehad.

Dette Had blev holdt friskt ved utallige smaa Skærmydsler hele Aaret rundt, hver Gang man mødtes. I Reglen gik det ved saadanne Lejligheder ganske ublodigt til, idet Læredrengene kun paa Afstand sang den gamle Nidvise om Eleverne: »Lever og Lunge, for fir' Skilling Tunge« og derefter tog Flugten, men indhentes de, blev Fornærmelsen hævnnet paa Stedet ved en eftertrykkelig Afbankning, uden at man herunder fandt sig beføjet til at holde sig det ellers i de indbyrdes Kampe ufravigelige Princip: »en mod en« efterrettelig.

Undertiden — med store Mellemlum — slog den ulmende Ild dog ud i klare Flamme og da kom det til en stor, almindelig Krig med blodige Slag.

En saadan Krigstilstand skyldtes ikke nogen enkelt bestemt, direkte paaviselig Omstændighed, den laa saa at sige i Luften, summet op i længere Tid gennem utallige smaa Sammenstød

og Udæskninger. Nok er det, at en skønne Dag var Krigen der, fuldstændig, aabenlys og regulær, som om der var bleven udstedt en Krigserklæring, og de aftenlige Udflugter fik fra nu af udelukkende Præg som krigerske Rekognosceringer af større eller mindre Detachementer for at udspejle eller faa Føling med Fjenden.

Flere Dage kunde gaa hen med saadanne Preliminariet, der gjorde den krigerske Stemning mere og mere hvidglødende, medens man paa begge Sider endnu forsigtig undgik det store Op-gør. Akademiet stod i en Slags national Opvæk-kelses Tegn, alle indre Stridigheder og Plagerier var midlertidig indstillede, og der var Begej-string, Sang og Klang over de raske Marschture i de Dage gennem »Soffen« eller til Stationen med de stores kraftige Elite-Korps i Spidsen og alle de øvrige Korps i aftagende Styrkegrad bag-efter.

Endelig en Aften blev Spændingen saa stærk paa begge Sider, at Udløsningen kom af sig selv.

I alle de Dage, hvori Forberedelserne stod paa, var Ophidselsen saa stor og Demonstrationerne saa aabenlyse, at ingen hverken i Byen eller paa Akademiet godt kunde være uvidende om, hvad der forestod, men ikke en Finger blev rørt fra nogens Side — Politis, Fædres eller Læ-

rerer — for at forhindre den kommende Kamp. Eleverne regnede ikke forgæves med Autoriteternes fornemme Passivetet, som de jo kendte saa godt. Skønt Aftensbordet hin Aften, da Afgørelsen endelig forestod, var et Virvar af krydsende Kampraab, af Forslag, Planer, Brovterier, Utaalmodighed og Feber, gik den inspektionshavende Lærer rundt og rundt som sædvanlig i sin mutte Indsluttethed, døv for alt, og forsvandt ved Maaltidets Ende ligeegyldig op til sine Enemærker.

Tjenerne var mere interesserede, og det var en af dem, den yngste, som var kommen og havde fortalt, at i Aften gik alle Læredrengene ude i Filosofgangen. Rimeligvis bragte han denne Meddelelse med hemmelig Skadefryd i sit Hjerte i det Haab, at det vilde falde ud til Prygl for Eleverne, som han hadede, og som gengældte hans Følelser i den Grad, at han endogsaa var lovet »Klø« af de store, hvis han ikke forholdt sig mindre nonchalant med Serveringen.

Saa stod Slaget. Lige efter Aftensbordet samledes man alle som en, grebne af en stiltiende Fællesbeslutning, i Akademigaarden og straks efter marscherede man ud i Filosofgangen. Ret langt skulde man ikke gaa, thi de, der ventede, vidste god Besked med Elevernes Komme. Udfor Fiskerstien fandt Mødet Sted, og de to

fjendtlige Hære stillede sig op ligeoverfor hinanden.

Ubegribeligt, at det, der nu skete, kunde ske, ubegribeligt, at Kampens vilde Gny, der maa have genlydt viden om, ikke hidkaldte et Menneske med Myndighed til at skride ind. Var dette sket, vilde han øjeblikkelig have set, at det var et Slagsmaal, der gik over alle Grænser for det tilladelige, i den Grad var Misforholdet mellem Elevernes og Læredrengenes Styrke aabenbar. Disse sidste havde nemlig i udstrakt Grad suppleret sig med Svende, saa at Forholdet var det, at medens den største Alder blandt Eleverne var 15—16 Aar, var den paa Læredrengenes Side 18—19, og dette Misforhold afgjorde selvfølgelig Slaget.

Eleverne var ikke bange og lod sig ikke imponere — det vilde ogsaa have harmoneret daarligt med Aanden og Traditionen. Efter at Parterne først i nogen Tid, ganske paa primitive Folks Maner, havde vedligeholdt en Ordkrig, hvor Skældsord og Brovterier krydsedes i Luften som Tirailleur-Salver, for pludselig to af Kamphanerne, en Elev og en Læredreng, i Totterne paa hinanden i en Tvekamp midt mellem Hærene, fulgt med største Opmærksomhed fra begge Sider. Kampen endte med, at begge faldt til Jorden, Læredrengen underst, saa at han ikke kunde klare sig, men nu greb Hævn-

følelsen og Kamplysten hans Parti. Som rasende for man ind paa Eleverne, og Kampen begyndte over hele Linien.

Det blev et blodigt Sammenstød og et knusende Nederlag for Eleverne. Fejghed var der ikke Tale om, man forsvarede sig, saa godt man kunde og holdt saa længe som muligt Stand mod Overmagten, men foruden den eminente Fordel, som større Alder, Højde og Kræfter giver, var Modpartiets Raseri saa vildt, at de i Kampen paa troløs Vis — thi det var en stiltiende Forudsætning, at kun Næverne maatte benyttes — brugte virkelige Vaaben. Kæppeslag regnede ned over Eleverne, og enkelte maa endogsaa have brugt skarpe Instrumenter, da en af Eleverne fik et Stik i Armen og en anden et gennem Kinden som af en afbrækket Flaskehals.

Under hele denne Storm trængtes Eleverne, langsomt og uden Panik, tilbage ad Filosofgangen og tilsidst over paa Akademiets Grund helt op til Fratergaarden. Først her kom en — siger og skriver én — Lærer tilstede og optog Rollen som Parlamentær og Mægler.

Trods Nederlaget blev Kampen dog langtfra følt som beskæmmende af Eleverne; i den efterfølgende Tid noterede man sig med Stolthed de synlige Tegn paa den hæderlige Modstand, man havde gjort, i Form af blaa Øjne og hovne

AKADEMIET OG BYEN

Læber i de læredrengelige Aasyn, hvor man saa et saadant.

Men Fred sluttedes ikke, Forsoning var umulig. Den gamle Guerillakrig begyndte igen, og Hadet ulmede videre — det evige Had mellem Guder og Jætter.

V.

LÆRERE OG ELEVER

Tiden var Pædagogiken ugunstig, baade i Undervisning og i Opdragelse; dette var Hovedaarsagen til de uheldige Tilstande ved Skolen, der nedenfor skal beskrives.

Som tidligere antydet var der en dyb Kløft mellem Lærere og Elever. Forholdet var, om ikke just i Almindelighed ligefrem fjendtligt, saa dog præget af gensidig Kulde, Uvilje og Mistillid. For Lærerne var Eleverne endnu »Peblinge«, hvem de havde Pligt til at banke et regelmenteret Kvantum Lærdom ind i, og som det herunder kom an paa at holde i tilbørlig Afstand, saa Disciplinen og Respekten ikke paa noget Punkt led Skaar, og for Eleverne var Lærerne nogle kedsommelige Undertrykkere, som det for enhver Pris gjaldt om at lade føle, at det kun var i Kraft af den stærkeres Ret, de kunde fortsætte deres evige Bestræbelser for at hæmme enhver naturlig og fri Livsudfol-

delse hos deres undergivne. Der manglede i Perioden ganske det, som i Nutiden slaar Bro over Kløften: Undervisningens sjælelige Moment, alt hvad der nu gyder Aand, Flugt og Smil derover, gør den tiltrækkende for Eleven, individualiserer den og faar Læreren til at søge at trænge ind i hver enkelt Elevs Tankegang, lære hans aandelige Indhold at kende fra Grunden af og ved Hjælp af denne Kundskab ved særlige Midler søge at bringe ham over de Vanskeligheder, der er særegne for ham.

Istedet herfor stod Pædagogiken i hin Tid endnu paa det lave Standpunkt, der kan betegnes som »formal Fællesbehandling«. Lektierne var den Tap, hvorom hele Undervisningen drejede sig. Et dagligt, nøjagtig afgrænset Pensum fordredes lært ud af bestemte Lærebøger og skulde i Timerne gengives saa nøjagtig som muligt, ikke just saa meget efter Bogens Aand som efter dens Bogstav. Med Konstatering af, hvor godt eller daarligt dette Kvantum Bogstof var kaperet af Drengene, ansaa Lærerne deres Dagsgerning for fuldendt. Klassen blev et Slags Værksted, hvor det aandelige Stof omtrent fik en lignende haandgribelig og mekanisk Behandling som Læder og Træ i et Skomager- og Snedkerværksted. Bogen blev Læsten eller Høvlebænken, og Eleverne blev Læredrenge, der skulde aflevere et fejlfrit Stykke Arbejde,

ellers fik de Klø, og det interesserede ligesaa lidt Skolemesteren som Haandværksmesteren, hvor stort eller lille et Slid, hver enkelt havde maattet anvende. Enhver, der kunde sin Lektie, var »flittig«, og enhver, der ikke kunde den, »doven« — andre Nuanceringer praktiserede man ikke. At der var noget, der hed god Vilje, men svigtende Evne, vidste man vel, men brød sig ikke om. De Klodsmajorer irriterede og var i Vejen nok saa meget som de dovne og fik samme Behandling, ja i Grunden en meget værre, eftersom den evnerige dovne med Mellemrum kunde tage sig sammen og da undgaa Straffene (daarlige Karakterer, Frihedsindskrænkninger, Prygl), medens den anden altid uhjælpelig saa sin Horisont truet af dette Uvejr og i Tilgift maatte døje al den Tortur, der følger med evig Haan, Latterliggørelse, uvenlig og barsk Tiltale.

De disciplinære Straffe anvendtes meget, ikke alene for Uartigheder og Spilopper, men ogsaa for »Dovenskab«, altsaa mangelfuld Gengivelse af Lektierne. Stokken var det almindeligst anvendte Straffemiddel, og der var Drengene, hvis Overhøring saa at sige altid endte med en Opkalden til Katederet, og som var i den Grad vante til Følgerne heraf, at de, endnu før de frygtelige Ord: »Og vil Du saa hente mig den Stok«, var udtalt, mekanisk rettede deres Gang

henimod det Hjørne, hvor dette Redskab havde sin Plads, overleverede det til Profossen og modtog deres »Strambuks« med alle Tegn paa Resignation eller vanemæssig Sløvhed. Saa indgroet var dette Afstraffelsesmiddel, at Lærerne tidt overfor saadanne »uforbederlige« ligefrem selv fik en indre Lede ved altid at skulle spille egen Tid og slide paa egne Kræfter for »det Asens Skyld« og derfor — ikke kom i Tanker om, at der muligvis kunde være andre pædagogisk klogere Foranstaltninger at iværksætte, men ganske rolig negligerede ham, gik udenom ham, behandlede ham som den tomme Luft og lod ham skøtte sig selv i det tykke Uvidenheds Mørke, han nu engang sad i, og som han ikke selv gad hjælpe til at sprede.

Naturligvis varierede Pryglens Hyppighed og Eftertrykkelighed efter de forskellige Læreres Temperament, men Masse-Pryglinger var ikke ualmindelige, og jeg erindrer ialtfald en Lejlighed, hvor en Lærer, efter forgæves at have søgt at udfinde Skyldneren til en begaaet Skarnstreg, kaldte hele Klassen fra Duks til Fuks enkeltvis op til sig og lod dem gaa igen med et Par Rap — en Parodi-Forestilling, der just ikke havde den tilsigtede Virkning paa det lattermilde Publikum.

Enkelte Lærere undgik selvfølgelig ikke Ekscesserne, men lod sig henrive til at bruge raffi-

nerede Afstraffelsesmaader. Haarruskning, navnlig i den ømfindtlige Tindingeregion, var ret almindelig, Slag med Lineal paa Finger-spidsen og Knoer ligeledes, og de almindelige Ørefigner kunde undertiden udarte slemt, naar de uddeltes med Bagsiden af Haanden. Navnlig to Raffinementer husker jeg som særlig ubehagelige: En Regne- og Matematiklærer tog saaledes, naar en Synder oppe ved den sorte Tavle havde dummet sig og skulde straffes, den af modbydeligt Kridtvand og Smuds mættede Svamp og klemte den enten saaledes, at Indholdet løb indenfor Halslinningen nedad Ryggen eller — hvad der var værre — over Delinkventens Tunge, som han var befalet til at række ud af Munden.

En anden Metode anvendtes af en Lærer, der havde Inspektion under Læsetiderne. Han sneg sig altid iført Filtsko rundt paa Gangen og kiggede ind ad de smaa Ruder i Kamrenes Døre. Opdagede han f. Eks., at nogen sov, kunde han liste sig ind og med et kraftigt Ryk slaa Drengens Arme bort, saa Hovedet, som de understøttede, med et Dunk stødte mod Bordet. Blandt andre smaa Pudsigheder yndede han ogsaa at knipse med sine Fingre, der var store og brede og besad uhyre Kræfter. Navnlig mindes jeg en Aftenlæsetid, hvor en lille Dreng havde taget nogle Ol-

denborrer med op og var saa uforsigtig at sidde og lege med dem ved Bordet. Det var ret noget for »Bæveren«; han kom over baade Dyr og Dyretæmmer med alle Tegn paa indre Fryd. Smilende, næsten kærlig, tog han Æsken med Insekterne fra den forbavsede Dreng. Med Ordene: »Oldenborren faar et Knips«, sendte han Hovederne af Dyrene ud i Stuen og Kroppene ud af det aabentstaaende Vindue. Men saa kom Slutnings-Tilføjelsen, der forvandlede Drengens Forbavselse til Graad: »Og Jensen faar to Knips«, thi disse to med de vældige Fingre i den svage Tinding anbragte Hammerslag voldte ikke alene en øjeblikkelig hæftig Smerte, men gav ogsaa en alvorlig Hovedpine for længere Tid.

Paa Grund af den evige Krigssituation gjorde Drengene paa deres Side naturligvis til Gengæld alt, hvad de med Opbydelse af deres Opfindsomhed kunde iværksætte til Skade og Ærgrelse for Fjenden, idet man, som de Strateger, man efterhaanden blev, hurtigt fandt og benyttede sig af de svage og saarbare Punkter hos ham*).

*) En fransk Forfatter (R. Cousinet, *La solidarité enfantine* 1908) karakteriserer Elevernes kaade Streger i Skolen som et instinktmæssigt Udtryk for deres Foragt for Lærere, der ikke kan hævde deres Autoritet og som de derfor forsaavidt føler sig overlegne overfor — en Teori, der ligner den, Henri Bergson opstiller for Latterens Vedkommende.

»Snyderne« — Fællesbetegnelsen for Lærerne — vurderedes ikke saa meget efter deres Dygtighed og pædagogiske Evner som efter deres »Styrke«, d. v. s. Raskheden og Myndigheden i deres Optræden. De, der øjeblikkelig og haardhændet reagerede mod den mindste Uro, opnaaede i Virkeligheden fuldstændig Fred. Det kunde ogsaa ligge i en vis ophøjet Ro og Overlegenhed i Mandens Væsen, hvorved man ligesom skrumpede ind i hans Nærværelse og ganske mistede enhver Impuls til at gøre ham imod, selv om man vidste, at han aldrig vilde nedværdige sig til at bruge korporlige Midler til Afstraffelse.

Vor Fysiklærer, en middelhøj, kraftig bygget Mand med et smukt, karakteristisk Hoved og et behageligt, velklingende Organ, var vel nok den af Lærerne, hvis Prestige var størst. Der gik det Sagn, at han var af kongelig Afstamning, og sikkert er det, at hele hans »air« og den aristokratiske Maade, hvorpaa han ledede Undervisningen, imponerede os. Det var, som om der fra hans Person og hele Væsen udstraalede en tavs Protest mod og Foragt for det lave Haandværk, han ved »Tidernes Ugunst« (hans Yndlingsudtryk) var sat til. Det var ikke alene Drengene, han behandlede *de haut en bas* paa en skødesløs og spottende — om end ikke uvittig — Maade, men selve Skolefaget var ham til-

syneladende saa uendelig ligegyldigt og kedsommeligt, at han end ikke gad holde sit oprindelig ret righoldige og værdifulde fysiske Musæum i Orden, men lod det forfalde i den Grad, at det paa Forhaand aldeles bestemt vidstes, at han, naar han en sjælden Gang slentrede ind paa Musæet og kom tilbage med et Apparat, vilde stille det foran Eleverne til Beskuelse med den flotte Bemærkning, at det desværre paa Grund af »injuria temporum«, Tidernes Ugunst, ikke mere var i Stand til at virke.

For Drengene var, saaledes som Børn nu er, Nuets Goder mere værdifulde end Fremtidens; man blæste ad Lærdom og Kundskaber, naar de kun kunde naas gennem Kedsomhed og Slid i Øjeblikket. De kedsommelige Timer var de aldeles overvejende i Skolen, derfor regnedes Fysiktimerne, hvori man morede sig, selv om man ikke lærte noget, for en Oase i Ørkenen.

Fysiklæreren var udenfor den almindelige Type af Lærere, et Unikum, en Original — allerede det var noget for Drengene. Lektiegivning blev meget ofte glemt, og Lektiehøring fandt meget sjældent Sted; det var noget andet end de andre Læreres evindelige Rugen over Bogen. Og saa hans Upaalidelighed, Glemsomhed, Mangel paa Præcision og Overholdelse af Tider, Uorden og Nonchalance i alt lige indtil sin egen Person — lutter interessante Dyder i

Drengøjne. Hvor velgørende endelig at se en Lærer, der ikke altid kom trippende ind i Klassen paa Klokkeslet, altid ens og omhyggelig klædt og altid pertentlig med at hænge sit Tøj paa nøjagtig det samme Sted. Fysiklæreren var anderledes; han kom, naar det passede ham, undertiden en halv Time for sent, undertiden slet ikke. Overtøjet og Hatten blev slængt over en Stol eller et Bord, hvor det kunde falde, og Klædedragten — ja, ganske vist vekslede den sjældent, men ensformig var den alligevel ikke: snart stod Vesten aaben enten for neden eller for oven, snart sad Frakkens Kraveopslag op i den ene Side, snart var det ene Bukseben krøbet op, saa man kunde se Strømperne, snart sad Slipset skævt eller var drattet ned i Vesten o. s. v. Lommerne, baade i Vesten og Benklæderne, struttede af alle mulige forskellige Genstande, og skulde noget bestemt hittes, blev en hel Haandfuld Kram halet op og smidt i en Dynge paa Bordet, heriblandt Penge, ja endog-saa Guldstykker og — et Ridderkors! Naar han under et Eksperiment f. Eks. vilde demonstrere en Syres ætsende Virkning og han i Øjeblikket manglede andet Materiale, smurte han Stoffet paa sine Benklæder og bad Drengene selv huske paa i næste Time at se efter, hvorledes Farven var gaaet af.

Ret hyppigt var det dog ikke, at han fik saa-

danne og lignende Mindelser om, at der var noget, der hed Fysik. De allerfleste Timer hed det sig straks: »Hvem har en god Bog?« Bogen var altid parat, endogsaa i rigt Udvalg, og nu lod han Drengene forlyste sig med Oplæsning, medens han selv enten hørte efter eller beskæftigede sig med private Tanker eller Sysler.

En anden Lærer — i Historie og Græsk — skaffede sig om ikke just Respekt saa dog Lydighed ved en ejendommelig knastør, skematisk og rastløs Fremgangsmaade i sin Undervisning. Dette var saa meget mærkeligere, som han, der bar et berømt Kunstnernavn, var Skønaanden par excellence blandt Lærerne. Ikke alene var han poeta laureatus ved alle festlige Lejligheder, men han skrev endogsaa og lod udgive adskillige lyrisk-romantiske Fortællinger. Lang, stiv og tør bevægede han sig i et hvileløst Tempo frem og tilbage foran Klassen med Bogen i den ene og Stokken i den anden Haand. Det var ikke, fordi han slog, at han saaledes havde bevæbnet sig, men den svævede uafledelig imod Drengene snart i Flæng og Spring og snart fortløbende langs en Række. Stokken var hans mærkelige Hjælpemiddel til saa at sige at hale Svarene frem. Den Metode, han svor til, var Pappegøje-Princippet, den ordrette Udenadlæren og de evindelige Gentagelser.

For denne Digter og Æstetiker eksisterede

hverken Literatur-, Kunst- eller Kulturhistorie. Hans Opgave at lære sine Elever »Historie« opfyldte han ved at overlade det til dem selv at læse og lære den Krigs- og Fyrstehistorie, som indeholdtes i nogle skrækkelige Lærebøger, der var spækkede med Aarstal. Hele hans eget Arbejde bestod i at høre, om Drengene havde tilgnet sig — hvad der stod i den Bog.

I Græsktimerne for hans Stok om mellem Drengene som en Virtuos' Haand paa Tangenterne: Hver Gang den slog ned, udløstes en Tone øjeblikkelig. Paa Frastand maa det hele have frembragt en egen Rytme, ikke ulig den, der udgaar fra en Pøge-Klasse, naar Stavningen foregaar i Kor, dog mere fremmedartet, thi her var det Deklinationer af græske Hovedord og Verber og Hexametre af Iliaden og Odysseen.

Som Historie doceredes Geografi og Naturhistorie — Tal og Tal og Overlæsselse af Lærdom i de unyttigste Detailler, som ingen Hjerne kan slæbe om med, og som senere i Livet, hvis der skulde blive Brug for dem, langt nemmere kan erhverves ved Rekurs til Fagbøger og Konversationsleksika.

Naturhistorie-Læreren var en Mand, der i Modsætning til Fysiklæreren tog sit Fag og sin Undervisning med yderste Alvor og Flid. Hans zoologiske Musæum, der baade var stort og rigt, blev holdt i den mest mønsterværdige Orden, og

ikke en Time forløb uden et Besøg derinde af hele Klassen.

Han gjorde sig den største Umage for at lære sine Elever det mest mulige og fik virkelig ogsaa nedlagt i dem et varigt Grundlag, men desværre kun ved Hjælp af de sædvanlige kraftspildende Omsvøb. Støvdrager-Antal, Griffelform, Systemer og Inddelinger, Savtænder, Knusetænder og Skæretænder, Buskhaler, Støttehaler og Snohaler, Trædetæer, Løbetæer og Springetæer, Bugfinner, Rygfinner og Gatfinner o. s. v., o. s. v. — alt fordredes lært paa Fingrene til de mindste Enkeltheder. Hans Hjerne var som en fuldstændig Lærebog i Zoologi og Botanik. Da han selv havde alt paa rede Haand, forbavsedes og oprørtes han, naar Drengene tog fejl i disse simple Ting, og kom, skønt ellers en fredsommelig og sagtmodig Mand, i et Raseri, der næredes og forstærkedes ved hans egen Tale, naar han først var begyndt at hage sig fast i en, saa han tilsidst slog om sig med Nuller og Trusler om fremtidige Nuller i al Evighed baade i Naturhistorie og — skønt Drengen ikke havde mælet et Muk — i Opførsel.

En saadan Eksplosion kom engang over en tankeløs — rimeligvis ogsaa doven — Drengs Hoved, da han inde paa Musæet skulde ytre sig om Identiteten af et vist Klassen forevist Kranie af et Rovdyr og hertil svarede, at det var enten

af en Kat eller en Hyæne. Hvad der gjorde Svaret endnu skrækkeligere var, at Ordet »Hyæne« for Lærerens Øren lød som »Høne«, hvorved hans Vredes Termometer øjeblikkelig for op i Nærheden af Kogepunktet.

En anden Gang kom Uvejret i Anledning af et Slags Parade-Nummer, som havde Lærerens særlige Forkærlighed, fordi det efter hans Mening rummede en snedig Fælde. Det gjorde det virkelig ogsaa i Begyndelsen, men Drengene havde jo hurtigt lært Finessen og besvarede det altid korrekt til synlig Tilfredshed for Læreren — indtil en Elev, der formentlig var fordybet i behageligere Tanker, altsaa tog fejl. Spørgsmaalet bestod i, hvorledes det elastiske Baand, der forbinder Muslingens to Skaller, forholdt sig, naar Dyret aabnede og lukkede sig. Fælden var, at man var tilbøjelig til at sige, at det udvidede sig ved Aabningen og trak sig sammen ved Lukningen, medens det var akkurat det modsatte — efter Lærerens Paastand da.

Ogsaa Sprogundervisningen var skaaret over samme Læst som den øvrige Undervisning. Det nutildags i det store og hele anerkendte Princip: at lade Eleverne trænge ind i Sprogets Sjæl ved Taleøvelser, Hurtiglæsning uden Hensyn til Grammatik og Literaturprøver i større Stil kendtes dengang ikke. Tyngdepunktet i hele Undervisningen var da Grammatiken, den skema-

tiske Indbankning af Regler og Undtagelser og Undtagelsers Undtagelser o. s. v., hvori al Interesse for og dybere Tilegnelse af Sproget druknede. Selv de klassiske Sprog, Latin og Græsk, gjorde, skønt der ofredes en kolossal Tid derpaa, ingen Undtagelse herfra, og den i ældre Tider for de lærde Skoler saa obligatoriske Talen-Latin var ganske gaaet af Brug.

Vor Undervisning i Latin, der lededes af selve Skolens Rektor, en berømt Videnskabsmand, Madvigs nærmeste Arvtager, skete vel paa en ulige behageligere og mindre pedantisk og mekanisk Maade end for Græskens Vedkommende. Der var tilsyneladende lidt mere aandeligt Sving derover; i Virkeligheden var Resultatet dog akkurat det samme, thi alle Mandens smaa Sidespring og Forsøg paa en livligere Fremstilling var det rene bluff; de bestod hovedsagelig i alle Haande sproglige Snurrepiberier, Ordlege og klassiske »Vittigheder«, som, uagtet de gentoges i det uendelige, dog stadig var en Kilde til inderlig Fryd for den rare Mands noget antikverede Sjæl, men som ikke gjorde fjerneste Indtryk paa Tilhørerne; han maatte le alene.

Her er et Par Eksempler paa hans Ordspil: »Quid facies, facies Veneris, si veneris ante?« (Hvad vilde Du gøre, hvis Du kom foran Venus' Aasyn). »Mala mali malo meruit mala maxima mundo« (Den Ondes Kæbeben (æ: Adams) har

ved et Æble forvoldt Verden de største Onder). »Filia sub tilia fila subtilia nebat« (Pigen under Lindetræet spandt fine Traade). I Odysseen havde han fundet, at selve Hexametrenes Form og Lyd i den Sang, hvor Sisyfos beskrives rulende sin Sten opad Bjerget, dels udtrykker dennes møjsommelige stønnende Slid ved en lang, slæbende Hiatus og dels Stenens hurtige Fald nedad Bjergets anden Side fra Afsats til Afsats ved lutter hoppende Jamber. En Anekdote om Cato morede ham selv meget: En Dag, da Cato gik paa Gaden i Rom, stødte en Arbejdsmand, der bar en Bjælke paa Skulderen, imod ham, idet han samtidig med Stødet raabte »Varsko!« »Har Du da endnu en Bjælke, jeg skal tage mig iagt for?« svarede Cato »ikke uvittigt«. Selv saa tarvelige Krydderier som at kalde Ciceros »Cato major« for »Cato Oberst« forsmaaede han ikke.

Iøvrigt var Rektor en velmenende og fredsæl Mand, der paa Grund af sit joviale, aabne Væsen, sin magelig anlagte Natur og sin velplejede Foderstand ikke plagede Drengene med overdrevet Arbejde og smaalige Fordringer i Timen, hvorfor man til Gengæld, hvad der naturligt ogsaa skrev sig fra hans Autoritet, opførte sig i høj Grad sømmeligt i hans Timer.

Heller ikke hans Revselse, naar han endelig i Embeds Medfør maatte foretage saadanne, f.Eks.

naar nogen ved Maanedens Udgang havde slet eller maadelig i Opførsel som Hovedkarakter, var synderlig frygtede. Han brugte nemlig aldrig Stok, og hans Ørefigner følte paa Grund af hans Hænders Blødhed og Fyldighed, men maaske nok saa meget paa Grund af hans nænsomme Natur, som halve Klap.

Holdtes de oprørske Tilbøjeligheder saaledes i Ave overfor de »stærke« Lærere, saa gav man dem saa meget mere Tøjlen overfor Lærere, der paa Grund af deres Natur og Temperament ikke vilde eller kunde sætte haardt imod haardt. Hos disse Lærere var visse saarbare Sider forlængst konstateret og gennem Traditionen stadig overleveret nye Slægter, og paa disse Svagheder slog man ned og rettede sine Stik, ligesaa udholdende og ubarmhjertigt som en Flok Fluer om et stort tøjret Kreatur paa Marken.

Læreren i Religion var ikke nogen vennehuld Mand, men da hans Styrke mest laa i Munden og hans koleriske Udtryksformer kun sjældent efterfulgtes af korporlige Udfald, var Skyttegravskampen mod ham i hans Timer temmelig livlig.

Hans Ulykke var, at hans skældende Udgydelser, der tidt spækkedes med ekscentriske, improviserede Effekter, morede Drengene, som gjorde ikke saa lidt for at fremkalde dem. Pludselige Lyde irriterede ham altid, og gentoges de, aabnedes hans Forbitrelses Sluser altid. Naar

et Penneskraft, en Kniv eller andet saaledes i nogen Tid med regelmæssige Mellemrum var faldet til Gulvet med et Kladsk, kunde han, der aldeles intet Opdagertalent havde og derfor ikke brød sig om at faa fat i den egentlige Synder, rette et ondt, skummelt Blik mod den første den bedste, som han i Øjeblikket saa' bevæge sig og tage ham under Beskydning: »Saa, nu dratter han igen! Kan dit Asen ikke sidde stille. Tror saadan en Pjes, at han har Lov til at smide omkring med Skolens Inventar, fordi han har faaet no'en Lemmer, der dingler omkring i Luf-ten. Men jeg skal sætte dem fast paa Kroppen af dig, din Sprælleabe, og spænde dig ind med Hampereb og snøre til, saa Du ikke kan trække Vejret fra nu af til Nytaar, hvis Du ikke
o. s. v.«

Han var ogsaa kolerisk overfor Forstyrrelser udefra, hvorfor pludselige besøgende, selv Lærere, altid fik en temmelig ublid Modtagelse. Han havde for Vane at tale med sig selv, især naar han var vred, og disse Monologer forskaffede Drengene mange frydefulde Øjeblikke. Han forsonede sig aldrig med Rektors Vane uanmeldt at træde ind i Klassen, det pludselige Syn af nogen virkede altid paa hans Nerver, og ved en saadan Lejlighed hørte vi ham rasende mumle i Skægget: »Kan den gamle Nathue ikke banke paa.«

LÆRERE OG ELEVER

Foruden i Religion var han Lærer i Tysk i de lavere Klasser. Om Manden virkelig har manglet de hertil fornødne Kundskaber, lyder utroligt, men vist er det, at det var en udbredt og urokkelig fastslaaet Tro blandt Eleverne. Et Utal af hans Bommerter var i Omløb, f. Eks. hans Gengivelse af Ordet »Frauenzimmer« ved »Kvinde-Værelse« og af »Ertz- und Kobold-Kuchen« ved »Erts- og Nisse-Kager«, og man paastod, at han altid forinden en Klassetime i et Vindue paa Stengangen fik gennemgaaet sit Pensum af en anden Lærer.

Han havde iøvrigt literære Pretentioner, men drev det, bortset fra nogle Festsange, ikke videre end til Oversættelser. En i Skolens Program optaget Gengivelse af Schillers »Wallensteins Lager« vakte vild Jubel blandt os — ikke just for dens skønne Sprogs og metriske Uangribeligheds Skyld. Ved Rusgildet paa Parnas 1879 sang vi til Ære for ham Landsknægtens Sang af Oversættelsen sat paa den populære Daudi-Melodi:

»Jeg har soldatert i det spansk' Monarki
og tappert forsvaret den Stad Venedig,
ja ogsaa det Kong'rige Neapoli«
Tralalala — lalala — lalalala!

Rektor maatte tyssende neddæmpe denne altfor kaade Skandalelyst.

Værst af alle gik det dog ud over vor Lærer

i Engelsk, en ældre, svagelig, lidt trangbrystet, hostende og svagt talende Mand, der absolut var ude af Stand til paa nogen Maade at haandhæve sin Autoritet. Overfor ham var Plagerierne sat fuldstændig i System med al den Ubarmhjertighed og Tankeløshed, som er karakteristisk for Drengene.

Der var saaledes en Række meningsløse Spørgsmaal og Udbrud, altid de samme, som i hver Time rettedes imod ham og ofte i den Grad bragte ham fra Koncepterne, at han skælvende og fortvivlet, næsten ydmyg tryglende om Ro, satte sig op paa Katederet, opgivende det hele. Saaledes de pseudo-smigrende Udbrud som f. Eks.: »Gud Hr . . ., hvor De dog ligner Napoleon« eller: »Hvor Engelsk dog lyder smukt, Hr. . . ., naar De udtaler det; vil De ikke nok sige det en Gang til.« Til andre Tider anstillede man sig uvidende og bad om Vejledning (Notabene det gentog sig hver Time): »Aa, Hr. . . ., jeg forstaar ikke rigtig, hvad betyder det Ord »knowledge«?« (udtalt bogstaveligt, saa bredt og udtværet som muligt). Saa var der Pudsigheder som at lade, som om Klassen var en Diskussionsklub og Hr. . . . Dirigenten. En Dreng skød pludselig op og udbrød, som om han følte sig krænket over et eller andet: »Hr. . . ., maa jeg bede om Ordet for en kort Bemærkning.« Uden naturligvis at afvente nogen Tilladelse kom saa

et langt vrøvlagtigt Foredrag, der mest gik ud paa, at en anden tilstedeværende Dreng havde sagt eller gjort et eller andet i høj Grade anstødeligt eller krænkende for Hr. . . ., og at Taleren, der misbilligede og følte sig forarget over denne slette og utaknemmelige Drengs Opførsel, fandt, det var hans Pligt at udlevere ham til almindelig Foragt og velfortjent Straf.

Det, der bragte Læreren til Toppunktet af Fortvivlelse og derfor selvfølgelig uden Barmhertighed blev drevet til det yderste, var det konstante Spørgsmaal: »Hr. . . ., hvem myrdede (udtalt: myrede) Tønder?« Da den faktiske Begivenhed, dette Spørgsmaal hentydede til (et uopklaret Mord) var foregaaet mangfoldige Aar før den Tid, der her omhandles, er der Grund til at antage, at den arme Mand havde været Genstand for denne særlige Tortur i alle de mange Aar, han havde været Lærer. Ikke desto mindre blev den endnu ret kraftig anvendt, ialtfald i Begyndelsen af Perioden, ikke just som direkte Spørgsmaal til ham, men f. Eks. ved at stirre ham i Møde, prentet med store Bogstaver, fra den store Tavle, naar han traadte ind i Klassen, eller ved at blive sunget taktfast i Kor med tilhørende Trampen af Fødder inde i Nabo-Klassen, der gerne viste sin Kollega denne lille Villighed i Haab om lignende Gentjeneste, naar Ofret næste Gang havde Time der. Aldrig

LÆRERE OG ELEVER

har nogen Lærers Tilværelse vistnok været kvalfuldere end hans.

Jo, en var der dog, med hvem det var Tilfældet. Overfor ham blev Drengenes Hjerteløshed, for ikke at sige Raahed, drevet til en Yderlighed, der grænser til det utrolige. Skønt man vidste, at han, der var en lille fredsommelig og hjertensgod Mand, tilmed begavet, næsten genial, men overnervøs, engang havde været paa en Sindssygeanstalt, skaanedes han ikke. Tværtimod, da hans Nervøsitet var i Tiltagende, saa det øjensynlig bar henimod en ny Katastrofe, blev Plagerierne fordoblede, og det var endda uden større Samvittighedsnag eller Anger, at det erfarede, at han paany var kommen paa Hospitalet, denne Gang for stedse.

VI. GYMNASIET

Gymnasiet var et Brud paa Systemet, et usikkert og famlende Forsøg paa at realisere nye Tanker, som endnu ikke i Almindelighed havde fæstet Rod, en pædagogisk Overgangsform, men derved netop et Lyspunkt i Datidens Skoleliv.

Ved en lykkelig Intuition formede man de to sidste Aar af Skoletilværelsen saaledes, at Overgangsstadiet mellem Barn og voksen ikke alene undtoges fra den store fælles Dreng-Kaserering med alle de Farer, den rummer, men ogsaa fik saadanne materielle og aandelige Vilkaar, at de unge Sjæles Udvikling under denne den sarteste og vanskeligste Periode i Menneskelivet kunde foregaa i de frie, lyse og lette Former, der er en Betingelse for, at man af sig selv og andre vurderes som et selvstændig tænkende Væsen og ikke blot som en Skolepog, der kun har at optage og fordøje andres Tanker.

Disse to Aars Samliv i Frihed og Selvstændig-

hed var som en Modgift mod Systemets Stivhed, det bødede paa de tidligere Aars Underkuelse og udvidede mærkbart Horisonten paa alle Omraader. Med det puerile Moments Undertrykkelse fik Undervisningen uvilkaarlig et højere Sving, og Forholdet mellem Lærere og Elever forandredes. Proppe- og Indbanknings-Systemet forsvandt, eftersom den ydende Part fik Følelsen af, at den modtagende Part ikke blot magasinerede, men tillige vurderede, ja kritiserede Ydelserne. Indbyrdes mellem Eleverne betød Følelsen af at have afrystet »Drengen«, at Tidens Problemer, spredt gennem Aviser og Bøger som Ahornens vingede Frø af Vinden, nu fandt en Jordbund, hvor de kunde begynde at spire.

Det kan dog ikke nægtes, at denne pludselige Opløften af den unge fra Barnets til de voksnes Sfære som alle Kunstprodukter var mere overfladisk end dybtgaaende. »Drengen« krøb frem og maatte krybe frem i et væk, hvor meget man end spillede Herrer, thi han hører selvfølgelig med til et 16—17aarigt almindeligt Menneskes Natur, men Illusionen af ikke at være Dreng længere var der, og hvis nogen havde sagt det modsatte, vilde det være blevet optaget som en blodig Fornærmelse. Ingen sagde i Virkeligheden saadant, thi det laa nu engang i Skolens Plan at opretholde denne Illusion.

GYMNASIET

Det var dog kun Forsøget i sine ydre Rammer, der blev opretholdt af Skolen; den nærmere Udførelse blev ganske overladt Gymnasiasterne selv. Da disse med Hensyn til Frihedens Nydelse ganske manglede Erfaringer, maatte de have et Forbillede, og et saadant fandt man naturligt i det store Akademi i København. Gymnasiastlivet blev et Slags anteciperet Studentertiliv med Gymnasiet som Regens, men da Holdepunkterne atter her var usikre, blev Efterligningen naturligvis nærmest en Karikatur.

Hele det ydre Apparat var der ligefra Slaabroken og den lange Pibe til Diskussionerne under »Træet«, en nøje Kopi af Regens-Linden, og Soldene, men den pludselige Overgang fra Tvang og Indskrænkninger paa alle Omraader til denne vidtstrakte Frihed undgik naturligvis ikke at gaa de unge en Del til Hovedet, hvad der bidrog endnu mere til Forvrængning af denne efterabede studentikose Fremfærd i Tidens akademisk-klassiske Stil.

Netop fordi Kontrasten til det gamle System, der i det store og hele vedblev at ruge over Skolen, var saa iøjnefaldende, kom denne Afdeling til at svæve saa underlig i Luften. Gymnasiasterne blev et lille isoleret Samfund, en Kaste for sig selv, med indre Love og Forestillinger, uden egentlig Kontakt hverken med Autori-

GYMNASIET

teter (Lærerne), den øvrige Skole eller Byens Borgere.

Lærerne stod famlende og usikre overfor, hvorledes de egentlig skulde behandle disse Amphibier. De var stiltiende med til Forsøgets Gennemførelse, det viste sig i en pludselig Forandring af den ydre Omgangstone. De korporlige Revselsler faldt selvfølgelig fuldstændig bort og Tiltalen med »De« i Stedet for »Du« blev almindelig, men da nogen større gensidig Fortrolighed eller aandelig Berøring derved ingenlunde etableredes og den gamle Modsætnings-, for ikke at sige Krigstilstand derved ikke ophørte, maatte man have andre Repressalier i Stedet for de afskaffede Prygl, og dem fandt man ved Anvendelse af aandelige Vaaben: en bidende og snærtende Spot og Haan. Dette gjaldt dog kun Skoletimerne; udenfor disse bekymrede Lærerne sig overhovedet ikke om eller blandede sig i Gymnasiasternes Liv.

Selv Rektor, hvis specielle Tilsyn Gymnasiet var undergivet, bøjede sig for Konsekvenserne af Friheds-Systemet. Tvungen Læsetid, tvungen Sengetid og Spisetid, Stuearrester — alt faldt bort, og selve Soldene skulde næsten udarte til støjende, natlige Bakkanaler, før Rektors tavstformanende, faderlige Aasyn viste sig i Ruden til Soldestuen.

Med Studentertonen skabtes ogsaa en naiv

GYMNASIET

Selvoervurdering og Arrogance. Man troede paa sin egen Betydning som Verdensfaktor og paa »Filistrene«s (her repræsenteret af Byens Borgere) Frygt og Bæven for de samfunds-omvæltende Tendenser, Gymnasiet udrugede. Saaledes hedder det i en Gymnasiast-Vise:

»Hvad er Gymnasiet? »Det er et Sted,«
— saa piber Philist'ren i Klage-toner,
»som lægger mod Borgernes Rolighed
de frækkeste Planer til Revolutioner!
som Alt observerer og udspekulerer
og ubarmhjertigt mig critiserer
fra Top til Taa.«

I Virkeligheden laa der ikke meget faktisk til Grund for denne Tro. Byen tog tvertimod Gymnasiasterne »med en knusende Ro«. Borgerne syntes vist, de var ganske nette — om end lidt vilde og sjuskede — unge Fyre og havde vist aldeles intet haft imod at optage dem indenfor deres Kreds, men da ingen Tilnærmelser fra den anden Side skete, lod de dem med Sindsro skotte sig selv.

Ikke meget mere Grundlag var der for en anden Illusion, der ogsaa i let overdreven Form kommer til Orde i Poesien: Gymnasiasternes bedaarende Indtryk paa »Pigen i Soer«:

»Hvad er Gymnasiet? Spørg Pigen i Soer
og see den Glands, som i Blikket luer:
»En Skare af Amors Pile, — jeg troer —
som uden Ophør mig Stakkel truer; —

GYMNASIET

som staar for mit Øje, selv naar det er lukket,
som er den Tanke, der hver Nat har vugget
i Søvn mig ind!«

En vis Erotik var der unægtelig, hvad der ifølge Naturens Orden heller ikke godt kunde være anderledes, men den var ganske platonisk og bestod som tidligere anført, hovedsagelig i uskyldige Bal-Forelskelser og Flirt paa Spadsereture og Skøjtebane. Pigen i Soer fik sikkert gennemgaaende ikke sin sunde Nattesøvn forstyrret af erotiske Anfægtelser — fra den Kant i det mindste.

Dog, alle disse Illusioner, hele denne naive Legen-voksen var kun Biting; Hovedsagen, det, der havde Betydning, var, at man nød sin Frihed i fulde Drag og sit glade, fredelige Samliv som lystige Svende — kort sagt, at man var lykkelige. Glæden herover, Selvglæden, da man jo var sig selv nok, lyser paa mangfoldig Vis ud af Gymnasiast-Poesien:

»Vi danne en Klynge saa munter og fro,
vi ufødte Børn af Gudinden Athene,
Spirer vi er kun som ligge og gro,
men vi bære snart Blade og Grene:
Til Elysiums Port
er ej Springet saa stort,
derfor ile vi glade og kække fort,
og med Haabet vi Tiden fordrive
og Humeuret oplive,«

og

GYMNASIET

»Der staar et Træ ved Gymnasiets Port
og det har staaet der saa længe;
det saae vi op til som noget Stort,
dengang vi gik forbi som Dreng.
Thi klædt i Slaabrok og med Piber paa
derunder vi de Gymnasiaster saae.
 »Var vi saa vidt!«
 sukked vi tidt,
mens smukt vi holdt os i Alléen.«

En Skyggeside af alvorligere Betydning havde Friheden dog endnu, om end langt fra saa slem, som man kunde tænke sig. Det var »Soldene«.

Afholds- eller Maadeholds-Bevægelsen var dengang endnu i et svagt, periferisk Begyndelsesstadium. Ingen alvorlig og almindelig Kamp var endnu begyndt mod Alkoholen, der tværtimod ansaas for aldeles uundværlig ved en hvilken som helst Art Fest. Begrebet »en ærlig Rus« var endnu ikke udslettet af Bevidstheden, end sige stemplet som en meningsløs Modsigelse. Selv halvvoxne, Mennesker i den farlige, ubefæstede Alder, tillod man en ubunden Nyden af Spiritus og Forholdet var ikke bedre her, hvor Friheden var etableret som et pædagogisk Forsøg.

Drikkeviser i klassisk Stil, navnlig Forherligelse af »Bollen«, der omfattedes med opstyltet Veneration og patetisk Kultus som et Symbol og blev døbt med et højtravende Navn som »Nostra Expectatio« eller lignende, hver Gang den

GYMNASIET

blev fornyet, opfyldte en stor Del af Poesien.
Saaledes:

I Sorø efter gammel Skik og Brug
vi Gymnasiaster Gilder holde,
vi drikke nu ej som før i Smug
men have en formelig Bolle,
som volder megen Glæde os og Fryd;
dens Størrelse er en fortrinlig Dyd,
men knapt et Aar
Bollen bestaar —
den knuses skal paa Taseturen.

og

Nu, saa lad os da synge først
for vor herlige Bolle.
Den kan slukke saa mangen en Tørst,
naar Gymnasiasterne solde.
Gid den altid maa være fuld,
saa vi alle maa falde omkuld,
det vi ønske, skønt det er dumt,
horribelt dumt!

Hvad der formindskede Soldenes Farlighed, var den komplette Mangel paa Forlystelsessteder, hvorfor man i Reglen blev siddende ved Bollen saa længe, at Lysten til at foretage sig andet end at gaa i Seng og sove for de allerflestes Vedkommende manglede. Det kunde dog hænde, at man om Sommeren forlagde Gildet til et Sted i Omegnen, f. Eks. Parnas, og under disse Omstændigheder kunde et Overmaal af Drikke medføre ialtfald en ikke ringe Fare ved Hjemfarten over Søen.

GYMNASIET

Engang i Forf.s Gymnasiast-Periode gik det galt. Vi var en stille Sommeraften roet over Søen med vor Proviant. Ved Foden af »Parnas« laa dengang en lille Kro, hvis ene Værelse vi havde lejet til vort Sold. Uheldigvis gav Værten paa Grund af Overfyldning et andet Selskab Adgang til samme Rum. Det var et Selskab af unge Bønder, som drak Øl.

Det gik, som man maatte formode, naar to hinanden saa fremmedartede Elementer i længere Tid er paa nært Hold: Efter en Periode af absolut Mistillid og prøvende Iagttagen, blev Atmosfæren efterhaanden saa ladet med Nysgerrighed, at de to Selskaber først begyndte at fraternisere paa Afstand og derefter rykkede sammen ved et Bord under Udveksling af hinandens Drikkevarer.

Racerne var dog for forskellige til, at en varig Harmoni kunde opstaa. Fordommene, de forudfattede Meninger forhindrede det: For Bønderne var »Latinerdrengene« Indbegrebet af Vigtighed og Lapseri, og vor Viden om Bønder var altfor andenhaands og ufuldstændig til at bære en retfærdig Vurdering, end sige Sympati.

Misforstaaelserne og Anstødene kom hurtigt, mest paa Bøndernes Side, der ikke var vant til saa megen Raskhed og Slagfærdighed i Munden, som vi præsterede. Efter enhver »Tale« af Eleverne, blev de mere mutte, røde i Kam-

men og kendelig generte over Selskabet, hvortil selvfølgelig bidrog, at vi saa langt fra at lempe os efter de andres tilvante Begreber tværtimod fortrinsvis tumlede med klassiske Forestillinger og Vendinger, hyppigt endogsaa under direkte Anvendelse af latinske og græske Udtryk.

Det kulminerede, da en af Eleverne, efter at en Bonde havde vrænget ad vore Taler og vedføjet en haanende Bemærkning om Skolen, noget i Retning af »Abekattemiet«, med udstrakt Haand udslyngede mod ham det sokrateske Fyndord: *γνώθι σεαυτόν*, kend dig selv. Denne paa det ukendte Sprog udtalte blodige Fornærmelse — thi som saadan maatte den jo opfattes at dømme efter Kammeraternes triumferende Latter — bragte det ulmende Raseri til Udbrud.

Alle som en sprang de op og gik løs paa os, der, uforberedt, som vi var, og langt fra saa øvede Mestre i Fægtning paa Næverne som i Fægtning med Munden, blev tumlede om enkeltvis i Stuen og fik alvorlige Knubs, før vi kunde naa Udgangen og søge Frelse i Flugten.

Helt ned til Stranden og den ventende Baad blev vi forfulgt. Indskibningen baade af os selv og af vor Proviant foregik hovedkuls, men heldigvis lykkedes det ikke Fjenden at forhindre vor Afrejse. Afsted kom vi ved vore dygtigste Roeres Anstrengelser, under et Bombardement af Stene, Træstykker og Skældsord.

GYMNASIET

Først da vi var udenfor Skudvidde, hvilede vi paa Aarene og forsøgte at returnere Forhaanelserne, men der var ingen rigtig Kraft mere i Udtrykkene, dertil var Beskæmmelsen over vor uædle Flugt for almindelig. Vor Krigeraand var og blev borte.

Det blev en bedrøvelig Hjemfart over Søen. Ikke engang vore klassiske Billeder kunde op-hjælpe Stemningen, og en forsøgt Sammenlig-ning fra Odysseen mellem os som de omtumlede Helte og Bønderne som Kykloperne, disse »over-modige Mænd«, der »i Vold vare de stærkeste«, faldt mat ud.

Endnu et sidste Ueld kom til og gjorde det rent af med vore sidste Rester af Livsmod.

Et Stykke før vi naaede Badebroen, hvor Baaden skulde fortøjes, bragte en uforsigtig Bevægelse den til Randen overfyldte Baad til at synke. Vi maatte svømme i Land, men det værste var, at al Økonomens Service, som vi var ansvarlige for, laa i Baaden paa Bunden af Søen.

En flink Svømmer devoverede sig, trak Støvler og Strømper af og arbejdede sig ud igen til Stedet, hvor han staaende i Baaden forsøgte at dykke ned efter Redskaberne. Pludselig gav han et Skrig fra sig og svømmede ilsomt i Land, hvor han smed sig ned paa Bredden med Blodet drivende af de nøgne Fødder. Knivene derude

GYMNASIET

i Baaden havde, da han trampede paa dem, skaaret ham en dyb Flænge. I Stedet for Økonomens Ejendele, der forblev paa Søens Bund, maatte vi nu bære vor saarede Kammerat op gennem Akademihaven til Sovesalen paa Gymnasiet, og aldrig har vor Samvittighed været sortere.

Selv fra dem, Gymnasiasterne ifølge Afstamning og fælles Opdragelse unægtelig stod nærmest, Skolens øvrige Elever, tvang Udviklingen dem til at isolere sig. Der var ved Friheds-Indrømmelsen sat et Skel mellem Akademiet og Gymnasiet, og de, der ved Skolens Hjælp hoppede over dette Skel, fik officielt paahængt Etiketten: »voksen«, men netop dette bevirkede, at en vis Angst for ikke at vise sig denne Op-højelse værdig af sig selv satte en Stopper for al intimere Samkvem med »Ungerne«*), og Kløften udvidedes kun ved, at Gymnasiasterne for Eleverne stod som Halvguder i et »Elysium«, der vinkede dem i det fjerne som et Fristed midt i Underkuelsen. Derfor følte det ogsaa som en

*) Betegnende var det saaledes, at Gymnasiasterne i Elevernes før omtalte store Krig med Læredrengene forholdt sig fuldstændig passive, rolig blev hjemme alle som en og nøjedes med at betragte Slutkampen i Frater-gaarden i fornem Afstand oppe fra det store Træ, uagtet Elevernes Nederlag følte af dem som en stor Tort og det kriblede i dem af Lyst til at hjælpe — hvad Værdigheden imidlertid forbød.

GYMNASIET

uhyre Ære fra Elevernes Side og en tilsvarende Nedladenhed fra Gymnasiasternes Side, naar enkelte af de førstnævnte favoriseredes ved en Protektion i Form af Spadsereture og Aftenbesøg paa Gymnasiet. Af samme Grund manglede Gymnasiasterne — skønt nogen egentlig Tvang eller Pression fra deres Side var fuldstændig udelukket som krænkende deres egen Værdighed — aldrig det nødvendige personelle Materiale til Besørgelse af Byærinder eller til Udførelse af det underordnede og besværligste Arbejde ved det daglige Kricketspil (Bold-Stopning og lignende) eller endelig som Statister og Maskinfolk ved den aarlige Jule-Komedie.

Gud skal vide, at disse Komedier ikke var Kunstpræstationer af Rang, og dog var de — et Bevis paa en Ravnekrogs Fattigdom paa Fornøjelser paa hin Tid — en længe med Spænding imødeset Sensation for Byen.

Der var virkelig noget af det, man i København kalder Premiere-Stemning over Publikum. Valget af Stykke blev straks efter Prøvernes Begyndelse engang i November publiceret, ikke just gennem Avisen, men ad mundtlig Vej og indgik øjeblikkelig som Samtaleemne i det utrolig knappe Nyhedsstof, og efterhaanden lærte man ogsaa de enkelte »Kræfter« at kende, hvorved de forskellige Roller var besat. Flere af disse kendte man fra tidligere Aar og disku-

GYMNASIET

terede deres Fortrin og Mangler, medens man overfor de nye forholdt sig afventende i sin Dom trods de udsivende i rosende eller dadlende Retning gaaende Rygter. Dem, der havde udfoldet et særlig blændende Talent, glemte man ikke, men bevarede pietetsfuld i Erindringen som Københavnerne en Dr. Ryge, en Phi-ster eller en Fru Heiberg, selv længe efter at de havde forladt Skolen og var blevne aldrende adstadige Borgere i en anden By. Som et mærkværdigt Eksempel herpaa kan Forfatteren anføre følgende personlige Oplevelse.

En Dag for nogle Aar siden kom jeg ind i en københavnsk Forretning (en Boghandel), som indehaves af en gammel nu afdød Soraner. Tilstede var da, uden at jeg vidste af det, Boghandlerens to noget aldrende Søstre, som paa den Tid, jeg var Dreng i Sorø og spillede Komædie der, havde hørt til den Stab af Ungmøer, der var blevne et Slags nagelfaste Appertinentier fra Aar til Aar til Baller og Komædier. Da jeg var gaaet, fortalte Manden mig senere, udbrød de begge som med én Mund henvendt til Broderen: »Min Gud, det var jo Birkedommer Krans.« Der var da forløbet 32 Aar siden jeg i nævnte Rolle havde funklet som en Stjerne paa den soranske Kunstnerhimmel!

Denne kunstneriske Uberørthed, denne Naivitet og Nøjsomhed fra Byens Side bar over med

GYMNASIET

alle de rædselsfulde Ubehjælpsomheder, der var ved Spillet og Arrangementet. I én Henseende stod vi dog højt hævet over alle Samtidens Dilettantkomedier, det var i Udstyret, takket være vor Tegnælærer, en berømt Genremaler*), der beredvillig og fordomsfri ikke alene malede alle Dekorationerne, men endogsaa nedlod sig til personlig at kostymere, sminke og frisere »Kunstnerne«. I »Mester og Lærling« hævede Nisse-Højen sig paa højst illuderende luende Ildsøjler, i Slutscenen af »Eventyr paa Fodrejsen« saa' man det af Skriverhans betegnede Skib vugge sig paa Bølgerne langt ude i Horisonten, i »En Spurv i Tranedans« lyste i Skovscenen med Dronning Gunhild en veritabel Maane mellem Stammerne, de holbergske Stue- og Gadedekorationer og Dragter var i Stilens korrekte Gennemføring langt forud for Spillet, og Kunstnernes »Masker« blev lavede med en saa fin Pensel, at mangan en dunhaget og ret robust Yngling i et Nu blev forvandlet til det nydeligste, sukkersødeste lille Pigebarn.

Instruktionen stod derimod ikke i Højde med Dekorationerne. Den til Instruktør udnævnte Lærer tog sig sin Opgave yderst let og nonchalant. Et kort Foredrag paa de første Par Prøver om de almindelige Principper for Komadiespil ansaas for tilstrækkeligt; senere hen blev han

*) Chr. Dalsgaard.

GYMNASIET

som oftest borte. Den før omtalte koleriske Religionslærers hele Instruktion var lige saa kortfattet som drastisk: »I vil spille Komædie, ja for mig gerne, hæng bare i. Spjæt bare dygtig ud med Arme og Ben, saa gaar hele Skidtet af sig selv.« Herefter forsvandt han og dukkede først op igen paa sidste Prøve.

Sanglæreren var dog ogsaa medvirkende for de ret hyppige Vaudevillers Vedkommende, men da Drengene i Overgangstiden er vanskelige Objekter i kantabil Henseende, og da der ved Fordeling af Rollerne afgjort mest lagdes Vægt paa Udseendet, kunde der under Opførelsen indtræde visse Kalamiteter, som naar Elskerinden midt i en Kærligheds-Duet med Elskeren pludselig fra den højeste Diskant dalede en Oktav ned i Dybet og forfærdede Publikum ved en grov, skrattende Karlerøst fra de yndigste Ungpige-Læber. Et flere Gange forsøgt Middel for at overvinde den Ulempe, at et Parti laa for højt eller for lavt for en Stemme, eller at vedkommende Sanger overhovedet manglede Stemme, nemlig at lade en anden ude i Kulissen foretage den vokale Præstation, medens Spilleren selv inde paa Scenen kun bevægede Læberne og lagde sit Ansigt i de Folder, der skulde afmale hans Følelser, vakte altid vild Jubel hos Publikum som et Slags parodisk Intermezzo.

Trods den almindelige Lykkefølelse ved Fri-

GYMNASIET

heden og det glade Samliv kunde det ikke undgaas, at en Følelse af Tomhed, af ubestemte Længsler i visse Øjeblikke sneg sig ind paa Gymnasiasten. Den sunde Natur maatte undertiden se gennem Illusionen og rive Sløret for Øjnene bort. Man bemærkede da, at man endnu var i et, om end forbedret Fængsel og at Tilværelsen her kun var et blegt Skin af en anden fremtidig, fjern Virkelighed; uvilkaarlige Sukke efter den endelige Befrielse som Student udstødtes da, akkurat som Eleverne paa Akademiet sukkede efter Gymnasiet.

En sjælden Gang kunde det hænde, at en nylig dimitteret Student kom paa et kortere eller længere Besøg — det var ligesom et Pust fra det forjættede Land derinde, man selv engang skulde naa »gennem Elysiums Port«, og man søgte at suge saa mange Indtryk deraf som muligt. Saaledes kom i Forf.s Gymnasiast-Tid efter kun et Aars Rustilværelse i København en senere berømt, nu afdød Forfatter*) tilbage til Sorø og tog Ophold her for nogen Tid. At kalde os bærede, vilde være altfor lidet rammende; vi var betagne af en halvt beundrende, halvt gysende Forbavselse over, at ét Aar var nok til fra vort Niveau at skabe et saadant Overmenneske, der skrev i Aviserne, saa hele Hovedstaden

*) Herman Bang.

GYMNASIET

var forarget og ovenikøbet — hvad vi hviskede om — havde »levet« saa stærkt, at han allerede maatte søge Rekreation for sine Nerver.

Saadanne stimulerende Lyspunkter var, som sagt, yderst sjældne. Tilbage var kun, naar man længtes efter at udvide Rammerne og ikke vilde mænge sig med lavere Kaster, at søge Samkvem med Gymnasiasterne i andre Skoler.

Af saadanne Skoler kunde der egentlig kun være Tale om Herlufsholm, da Forholdene i de andre Skoler var for ulige, og en aarlig Sammenkomst mellem de øverste Klasser i disse to Skoler var da ogsaa allerede paa den her omhandlede Tid en gammel Tradition.

Der gik Sagn om, at man i ældre Tider var kommet sammen paa denne ene Dag for at slaas, men at Tidsaanden lidt efter lidt havde forandret dette saaledes, at der efter Slagsmaalet var holdt et Forsonings-Gilde. Hvor megen eller hvor liden Sandhed, der nu var heri, vist er det, at den første Halvdel af Programmet, Slagsmaalet, allerede i lange Tider havde været fjernet og at kun en aandelig Væddestrid med Vaaben i Form af Taler og Sange, stimuleret af materielle Nydelser heriblandt ikke saa lidt Spiritus, var bleven tilbage. Paa min Tid var en ældre særlig Ceremoni — en Slags Besegling af Venskabspagten — ved disse Lejligheder, bestaaende i, at de af hver af Parterne medbragte

GYMNASIET

Punsche-Boller ved Gildets Afslutning blev knust, ogsaa gaaet af Brug.

Mødestedet var altid Tase Mølle ved Tjustrup Sø, der laa omtrent midtvejs mellem de to Skoler. Hver Part medbragte sin Proviant baade den legemlige og den aandelige. Denne sidste var ikke den mindst omfangsrige og saa gennemgribende var Tilstandene forvandlede fra hine, skumle, middelalderlige Tider, at Kurtoisien nu paabød at sige hinanden, iberegnet Skoler og Rektorer, saa mange Smigerord i bunden og ubunden Stil som muligt. Ved Taseturen i 1878 forherligede saaledes en Herlovianer, en senere nu afdød berømt Forfatter og Direktør*), Sorø Akademi i et Kvad, hvis Udgangspunkt var den dengang fra visse politiske Sider opstaaede Tanke, at nedlægge Akademiet og danne en Folke-Højskole i Stedet. Det hedder herom i et af Versene:

Men at i Sorø en Højskol' de
vil lave, er for galt dog næsten.
Den gamle Holberg sig vender i
sin Grav vist over Folkeblæsten.
En Højskol' vil de ha'e, nu! den vi har
og saadan en, som jeg troer si'er Spar
 To til den, de
 nu vil os gi'e
Bien! pæreat for den vi raabe.

Det vil ses, at denne fine, beundrede Sangkunstner og Stilist ikke i sin Ungdom udmær-

*) Peter Nansen.

GYMNASIET

kede sig som Versmager, hvad han forøvrigt selv beredvillig indrømmede.

Trods de enkelte Øjeblikke, hvor man blev seende og sig bevidst, at man var gjort til mere, end man var, blev de to Aar paa Gymnasiet en lykkelig Puppertilværelse, fuld af sorgløs Fred, Forjættelser, Haab og Drømme. Derfor var hin Sommerdag, da Sommerfuglen endelig sprængte sit Hylster, da man efter Translokationen med en Studenterhue bag i Nakken stormede ned ad Trappen, vel en Dag fuld af Glæde og Stolthed, men alligevel, den stormende Følelse af Befrielse, den jublende Flugt fra stængende Mure manglede i Almindelighed ganske. Tværtimod, Kærligheden til Barndoms- og Ungdomshjemmet samlede sig ofte som i en Sum i Afskedsøjeblikket. Vemoden ved dette var vel sjælden fuldt bevidst, men den lagde ligesom et Tryk og en Dæmper paa Studenterdagens Humør og forarsagede mange ensomme Vandringer til kære Steder for at sige Farvel, før Livsglæden ret brød igennem ved Slutfesten om Aftenen. Forfatteren husker, at jeg som lille Dreng undrede mig over min ældre Broders mærkværdig trykkede Stemning, da vi begge forlod Gymnasiet — han for sidste Gang som Student — for at rejse hjem, over hvorledes han dvælede ved Vinduer, paa Trapper og sidst ude under »Træet«, seende sig omkring paa en underlig

GYMNASIET

aandsfraværende Maade. Jeg selv, der skulde hjem til Sommerferie, var himmelglad og han maatte efter min Formening føle sig ti Gange mere lykkelig. Men da jeg selv nogle Aar efter kom i samme Situation, hændte der mig noget lignende, og Fænomenet er rimeligvis almindeligt. Som Soraner-Poesien udtrykker det: Dren- gens »Fostermoder« var hos ham i Afskeds- stunden. Hun kyssede ham paa Panden og han gav hende et bevæget Løfte om aldrig at glemme hende.

VII.

DEN GAMLE SORANER

En Forestilling, der atter og atter gaar igen i de gamle Soraneres Festpoesi, er Personifikationen af Sorø med alt, hvad dertil hører, som en fælles »Fostermoder« for alle nuværende og forhenværende Disciple. Billedet er i sin Ubestemthed kun et højstemt Udtryk for den Veneration, hvormed enhver gammel Soraner omfatter Mindet om den Plet, hvor han har tilbragt saa mange Aar af sin Barndom og første Ungdom, men denne Veneration er af sammensat Natur, thi den bestaar baade af lystige og vemodige, ja selv af bitre Momenter.

Disse sidste — de bitre Minder — er ingenlunde forsvundne fra den gamle Soraners Bevidsthed, hvad ogsaa vilde stride mod alle psykologiske Erfaringer; alt, hvad han har lidt, husker han til Punkt og Prikke, naar han vil, langt tydeligere endogsaa end de glade Minder, der mere flyder sammen. At de ikke desto min-

dre mere og mere trænges tilbage i Bevidstheden og tilsidst synes at forsvinde, er fordi Soranerens Erindrings-Himmel i Tidens Løb stærkere og stærkere farves af et rosenrødt Skær, der overstraalet dem. Hans »Barndoms-minder« bliver til en Stemnings-Harmoni, frembragt af mange hemmelighedsfulde, fint formede Strengte i hans Indre, et Musikstykke med en egen Grundakkord.

Denne den modne Mands med Tidsafstanden tiltagende stille og milde Kærlighed til Barndomshjemmet er i Slægt med Hjemveens iøvrigt langt stærkere Følelse. I begge Tilfælde er det Poesien, der farver Minderne og drager Sindet, i begge Tilfælde samler og fortætter en Uendelighed af smaa i Sjælen opbevarede Indtryk og Stemninger sig i en Sum, i et eneste ubevidst Billede af Hjemlandets Genius.

Naturen spiller en mægtig Rolle her; som Hjemlandets Bjerge og grønne Dale for den landflygtige Savoyard toner Sorøs dybe Skove og Søen, den evigt skiftende og trolddomsagtige, men altid dejlige Sø, frem i den gamle Soraners Fantasi. Derfor kan Forestillingen om den venlige gamle Fé »Moder Sorø«, der aldrig slipper sine Børn af Tanken, hvor de end færdes og hvor gamle de end er og som altid er rede til at modtage dem, mild og kærlig som altid, ikke udspringe fra noget andet end Sorøs Natur. Kun

noget, der optager alle Enkeltheder i sig, gør Sammenligningen rammende, og Naturen svøber sig om alt fra det største til det mindste, legemligt som aandeligt, omslutter alt som et fælles Hjem, er nærværende ved alt, er medbestemmende ved alt, kort sagt inddrager alt og alle under sin Magt og Myndighed som en Moder. Den modtog den lille Dreng i sin aabne Favn den første Dag og siden smilede den til ham hver Dag fra han aabnede Kammerets Vindue om Morgenens, til Aftenklokken kaldte ham til Sengs, kælede for ham, trøstede ham, naar han sorgbetyngtet af Hjemve eller Forurettelser drev ensom om ved Sø eller i Skov og forhøjede hans jublende Livsglæde, naar han midt i den glade Flok satte hendes Hus paa den anden Ende.

Selv udover Skoletiden bevarer Moder Natur sit Greb om den gamle Soraner, sin Magt og Myndighed over ham. Bliver han end klart-seende med Tiden og faar Blikket opladt for Fejl, Misforhold og Misbrug, der hæftede ved Skolen dernede, straks melder hun sig, svøber sit Skaansomheds-Dække derover og borttager hver bitter Smag af Minderne, mildner dem, som hun mildnede Sorgen for den lille Dreng.

Det er navnlig Søen, der evig blinker frem som Midtpunktet i den gamle Soraners Dag- og Nat-Drømme, hvad enten han ser den for sig

en varm Sommerdag, hvor dens sagte Skvulpen mod Breddens Stensætning lyder som en ung Kvindes Hvisken og Kærtegn, en barsk Efteraarsdag, hvor den som en rasende Furie viser Tænder, skælder og larmer mod den, der vover at nærme sig, eller en stille frostklinger Vinterdag, hvor den som en fornem Dame gæstfri breder sin hvide Dug ud for enhver, der vil besøge den.

Skiftende Billeder drager forbi hans indre Syn:

Sommerdagens dolce far niente, naar Varmedisen hænger ude over det blinkende Vand, der kruses som af tusinde Smilehuller, naar Fiskeørnen langsomt kredser højt oppe i Luften ovre ved Bøgholm, Eleverne lader Baaden drive med Strømmen, medens de dovne strækker sig paa Tofterne, den enlige Fisker paa Broen ovre i Andebugten søvniq glør efter sit Flod og Lystkutternes hvide Sejl hist og her i timevis synes at staa stille omtrent paa samme Plet.

Sommeraftenens glade Hjemfart fra Parnas ad den sølvorglitrende Maanestribe med Skovens mørke Konturer i Baggrunden og Luften lun og saa stille, at Hundene ovre i Husene ved Feldskoven svarer Hundene i Byen.

De onde Luners Dage, hvor alt udenfor Søen aander Fred og Ro, men hvor omkring denne Smaadjævle synes at lure i Træerne og af og til

i Form af Kastevinde styrter sig ned, hviner og piber om Takkelagen af en intet ondt anende Lystbaad og dukker den ned mod Vandspejlet i en kort, hvirvlende Dans for saa atter at forsvinde lige saa pludselig som de kom.

Hele Søens proteusagtige Væsen, dens Smilen, Graad, Kaadhed og Vrede, dens Ladhed, Energi, Højtidelighed og Sørgmodighed, som naar den i froststærke Nætter udstøder lange, aandedagtige Klagesuk, der om Morgenens viser sig materialiserede i Revner i Isen fra den ene Bred til den anden.

Vist ingen anden Skole i hele Verden har frembragt og frembringer saa mange Lokalpoeter som Sorø Akademi, og Grundtonen i hele denne Poesi er Naturdyrkelsen. Man kan gribe i Flæng fra de ældste til de yngste Kantater, Viser og Sange, overalt giver den samme sværmeriske Tilbedelse og begejstrede Lyrik for Sø og Skov sig Udtryk. For udenforstaaende vilde den af Soransk Samfund udgivne Samling af disse Lejlighedsdigte in pleno vel falde for ensformig, selv om ikke faa, der har sat sig et varigt Mærke i den danske Literatur, er blandt Yderne og har givet det gamle Tema virkelig digterisk Sving, men to Digte er der i altfald i Samlingen, som enhver maa nyde som skøn Poesi om den danske Indlands-Natur.

DEN GAMLE SORANER

Det ene, af Hauch, har den livsfrodige Højsommer som Baggrund og lyder i Uddrag saaledes:

Jeg ved et Sted, som jeg har elsket længe,
dets Navn skal aldrig i mit Hjerte dø,
der leger Fisken mellem Blomsterenge,
der synger Droslen ved den stille Sø;
der glider Baaden langsomt under Landet,
mens Bølgen sukker under Aarens Slag,
den ranke Hjort sig spejler der i Vandet,
naar Maanens Skin forvandler Nat til Dag.

Jeg ved en Egn, omkranset rundt af Lunde,
hvor Bøgen suser for den sagte Vind,
hvor gamle Minder dybt i Skoven blunde
og vie den til stille Tænkning ind;
bag Lindens Blad dog høres Fuglekvidder,
og Nattergalen der en Tilflugt fandt,
hvor store Navne dybt i Barken sidder
og vokse større med hvert Aar, der svandt.

Jeg ved en By, der er saa tavs og stille,
den synes ringe for den ydre Sans,
den pragtløs er og dertil meget lille
og savner ganske Hovedstadens Glans;
men hvo der vandred ved dens dunkle Vove,
og hvo der saa dens Roser spire frem,
og hvo der hviled i dens gamle Skove,
han sikkert aldrig vil forglemme dem.

— — —

Det andet, af Ingemann, tolker med digterisk Inspiration en stille Efteraarsaftens betagende Farve-Symfoni:

HER ER FRED

Aftensang i Høst.

Andante.

Sigrid Henriette Wienicke,
f. Stadfeldt.

Her er
Fred! o, her er saa stil - le. Jeg kan
hø - re hvert fal - den - de Blad. Gen-nem
Lin - de - ne Stjer-ner - ne spil - le, hvor i
Som - mer - nats Drøm - me jeg sad.

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 2/4. It consists of seven staves of music. The lyrics are written below the notes. The piece is marked 'Andante' and is a song by Sigrid Henriette Wienicke, née Stadfeldt.

Her er Fred — ol her er saa stille:
jeg kan høre hvert faldende Blad.
Gjennem Lindene Stjernerne spille,
hvor i Sommernats-Drømme jeg sad.

Her er venligt i Havestuen:
Hist staar Halvmaanens blinkende Segl;
med Orion paa Høsthimmelbuen
den nedblinker i Skovsøens Speil.

Som en Guldbrud den gamle Sommer
staaer forvandlet i guldgule Høst,
og med Evighedsanselsen kommer
hendes Stjerner fra Dybet i Øst.

Med det højeste Liv fortrolig
straaler Natten med Sirius-Glans,
og i Syvstjerne-Sløret saa rolig
staaer Naturen med Gyldenskov-Krands.

Her er Fred — ol her er saa stille
som al Strid var i Verden forbi.
Over Livsdybet Stjernerne spille
og en Evigheds Glands er deri.

En Bog om de første Mennesker.

VIKTOR BRUUN:
DET EVIGE LYS

EN ISTIDENS NEWTON

Pris: Kr. 4,50.

Denne Bog er en Fortælling fra Menneskeheds Barndomstid. Stedet og Tiden for dens Handling er et Sted i Hjertet af det nuværende Frankrig for en halv Million Aar siden. Den er et Forsøg paa psykologisk Skildring af et Menneske, om end et os eventyrlig fjernt Menneske: Verdens første Geni, Opfinderen af Ildens Brug.

Viktor Bruuns Bog er fængslende fra Ende til anden. Straks i Begyndelsen føres man midt ind i en Scene af Ape-Menneskets Liv — Jagten, og Skildringen fortsættes med samme berusende Tempo Bogen igennem. Urmenneskets primitive Sjæleliv er skildret med en glødende Fantasi, der nyder den Fordeel at forstaa at bygge paa det størst mulige Antal Kendsgerninger, hvad der gør Bogen værdifuld for Forstaaelsen af det primitive Menneskes Psykologi.

Det er en Bog, der nok er værd at læse.

M. P. MADSENS BOGHANDEL
(RECHT WIG & TRYDE)